

TEXT 69

Vážený příteli,
zásadně s vaším názorem nesouhlasím,
ale dám život za to,
abyste ho mohl proslovit.

(Voltaire)

československý nezávislý měsíčník

• prosinec 1969

• číslo 5

o jednom prázdném účelu

Hodnotový žebříček jak jednotlivce tak i sociologických skupin je ve svých extrémních polohách většinou stabilní. Tam, kde si člověk nebo lidské společenství svůj systém hodnot uvědomují nebo i formulují, dochází zřídka k radikálním posunům v oblasti hodnot nejvyšších a nejnižších, a dojde-li k nim, neobejde se to bez otřesu mravní integrity jednotlivce či konsistence dotyčné společnosti. Začasté však k přehodnocování dochází uprostřed žebříčku, hovoříme pak o posunu účelů.

Každý z nás má své vlastní a zprostředkované zkušenosti s vlivem měnící se reality a lidských postojů k ní na reinterpretaci účelů a cílů jedné a téže činnosti. Z původní vášnivě sběratelské posedlosti se může vyvinout v průběhu let finančně výnosná činnost, kdy původní účel něco vlastnit se promění v účel nový – obchodně realizovat. Jestliže však např. kněz, který ztratil svoji víru, setrvává nadále v úřadě, protože mu zabezpečuje pohodlný život, pak jde o heteronomii rovnající se morálnímu bankrotu, o posun účelů rovnající se jeho vyprázdnění.

A je to odpověď na otázku „proč?“, kterou se účel lidské činnosti, zejména společenské, vyjevuje, a je-li účel vyprázdněn, není odpověď a činnost se stává absurdní.

Během posledních dvou desetiletí vyprázdnila takto účel své činnosti, a tím i existence, Komunistická strana Československa. Při převzetí moci v roce 1948, komunisté národu slibovali onu teprve dokonalou demokracii, spojující politickou svobodu se sociální jistotou, slibovali blahobyt pro každého a pronášeli opakovaně projevy „za další rozkvět kultury“. Nebudeme-li tento program měřit následnou praxí, musíme konstatovat, že takto proklamované cíle jsou v řádu humánním a logickým. Samozřejmě, že po zkušenostech s třicetiletou vládou komunistů v SSSR bylo plným právem pochybováno o upřímnosti těchto proklamací, právem byl brán v pochybnost způsob, jímž mělo být těchto cílů dosaženo a právem byla kladena otázka, zda KSČ není stranou, vybavenou ze všech nejméně předpoklady pro to, jakékoliv pozitivní cíle ve společnosti realizovat. Nicméně nemohl být brán v pochybnost účel těchto cílů, neboť je úkolem státu zabezpečit blahobyt a rozkvět kultury, a dokonalejší demokracie jako cíl může jediná v tomto věku determinovat politickou činnost.

Přes takto formulovaný program začala strana záhy zřizovat koncentrační tábory pro potenciální odpůrce, devastovat národní hospodářství a reglementovat v oblasti umělecké tvorby, aby po dvaceti letech „vedoucí úlohy“ přivedla stát ke globálnímu bankrotu.

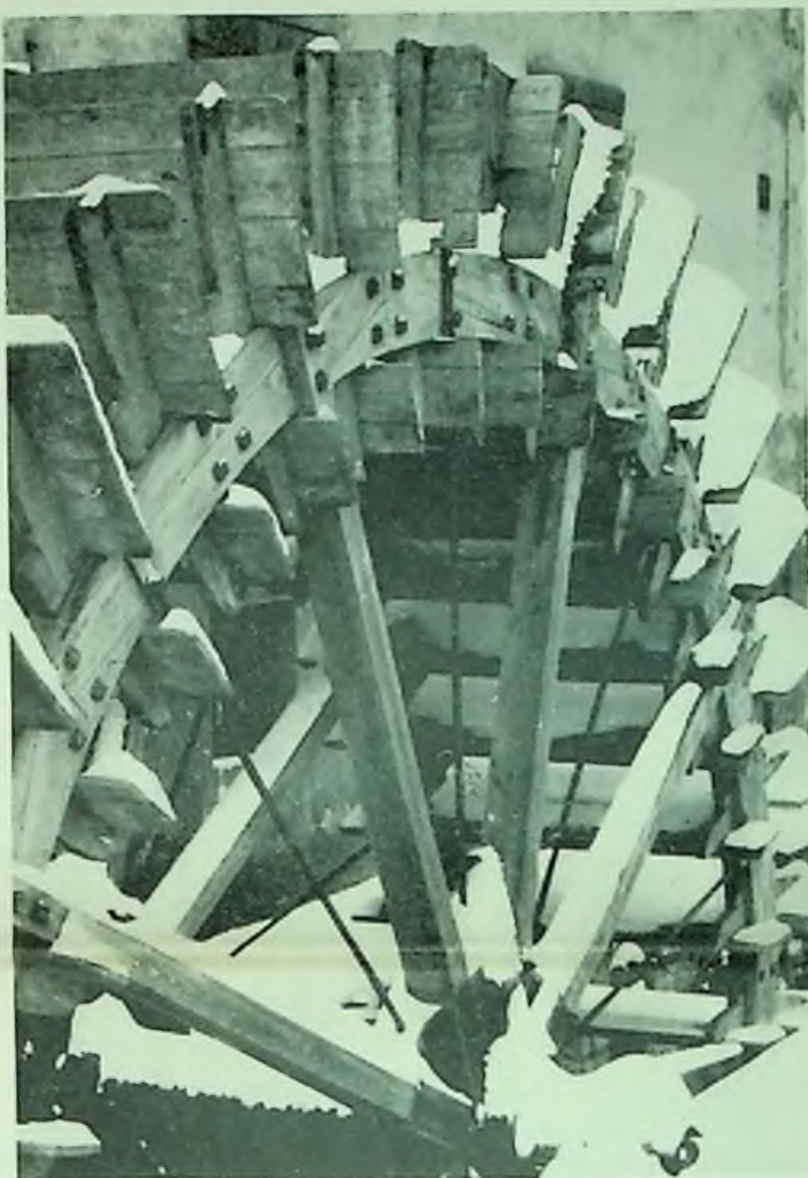
Za dnes již téměř nepochopitelné podpory většiny národa se před dvěma roky dostalo komunistické straně poslední šance k renezanzi ji samé a politiky celého státu, která nebyla využita.

Zalistujeme-li však v dnešní nadprodukcí stranických projevů, usnesení a úvodníků, nemůžeme přehlédnout radikální posun v motivaci. Už se nenamáhají. Už nejen že sami ve vznešenost svých cílů nevěří, oni dokonce vědí, že jde o něco jiného, že účel se posunul do roviny, ve které se ve vztahu k intencím a zájmům národa vyprázdnil.

Tak místo dokonalejší demokracie slibují „upevnění přátelství“, místo blahobytu „centrální řízení“ a místo rozkvětu kultury „konsolidaci“. A nelze-li pochybovat o účelnosti demokracie, blahobytu či kultury, pak zde se již otázka „proč?“ sama vnučuje. Protože však na ni neexistuje jiná odpověď, než odkaz na jiný aspekt téhož účelu, deklaruje strana své současné počínání jako aplikaci obsahu „jediné vědecké“ ideologie.

Prázdnota účelu se skryje za ideologii, tuto prapříčinu deformovaných a alientovaných vztahů mezi člověkem a skutečností, která má zamaskovat, že král je nahý, že účel byl vyprázdněn. Nastupuje balanc mezi vírou a poslušností a otázka „proč?“ se stává zbytečnou. Neboť na otázku „proč tak a ne onak?“ zní opět jediná odpověď: „Protože to je marxistické a ono je nemarxistické.“

ZDENĚK SALAQUARDA

rozhovor s jaroslavem brodským

likvidace nenávisti

Sedí jako by stále někam pospíchal. Hovoří rychle, bez rozmyšlení, způsobem přímého člověka, který ví, co chce říci. Jeho oči těkají z místa na místo, cigareta v prstech, prozrazujících neomylně ona léta ve vězení a na staveništi. Jeden z „kontrarevolucionářů“, jeden z těch, bez jejichž jména se neobejde takřka ani jeden útok domácích sdělovacích prostředků, takřka ani jeden výpad dnešních prominentních řečníků. Představitel Klubu 231, Jaroslav Brodský.

KUCERA: Klub 231 se stal terčem výpadů, stal se jakýmsi hromosvodem, po kterém se má svěsit všechna zloba dneška. Pokud je známo, stal se K 231 klubem lidí, odsouzených z politických důvodů v padesátých letech i později. Pane Brodský, můžete mi říci, jak tento – dnes „kontrarevoluční“ – projekt vlastně začal?

BRODSKÝ: I meziministerská komise, ustavená z podnětu ministerstva vnitra a spravedlnosti zjistila v květnu 1968, že v Československu bylo více než 127 tisíc lidí odsouzeno v oněch smutných letech. Z tohoto počtu bylo více než 42 tisíce lidí odsouzeno k více než desetiletému žaláři. Všichni ti lidé – po svém propuštění – měli stejné potíže, takřka stejné

osudy a ve velké většině i stejné zájmy. A především stejnou touhu: totiž očistit svou pověst, rehabilitovat se. Proto není divné, že vznikla myšlenka na založení klubu, který by tyto postižené sdružoval a postaral se o jejich rehabilitaci.

KUCERA: Chápu, kluby lidí se stejnými zájmy nejsou ostatně ve světě žádnou zvláštností. Dnešní vedení v Československu hovoří však neustále o údajně nezákonném ustavení vašeho klubu. Co je na tom pravdy?

BRODSKÝ: Tady je odpověď jednoduchá: nic! 27. března 1968 navštívila delegace bývalých politických vězňů sekretariát KSČ. V nepřítomnosti předsednictva vedl

na prahu
roku
1970

Z letopočtu, který se nám všem vryl hluboce do mysli, se v pár dnech, po osmičce, ztratí i ta šestka. Jakoby i kalendář chtěl naznačit to, co konečně sami víme. Že se nic neopakuje, nic se nevrací. Vánoce v sobě nesou vždy stopy vzpomínek, někdy radostnějších, jindy sentimentálních. Nikde není člověk nakloněn více pohledům zpět než pod rozsvíceným vánočním stromkem. Jednou za rok má ostatně právo trochu zjihnout při vzpomínce na místa, kde jsme se narodili, kde jsme se poprvé zamilovali, kde byly naše domovy – vlast. Myslíme si však, že do tohoto pochopitelného jihu se bude u každého z nás promítat také stále tvrdší realita dnešního Československa. Neboť vlast, to nejsou jen uličky našeho mládí, provoněné paseky našich výletů, panorama Hradčan, ale také vědomí, kdo na těchto Hradčanech sídlí a co povídá. Vlast dnes – to jsou také projevy pánů Brůžka a Hrbka a spol., okupační jednotky v našich městech a tanky ukryté v lesích, kde jsme kdysi lyžovali. To novoroční přání máme všichni společné – i když dobře víme, že ještě dostkrát se změní čísla v letoopočtech, než se ho dočkáme. Tak tedy šťastný a veselý – protože slzy a smutek nemají smysl.

tehdy sekretariát dr. Tóth. Seznámili jsme ho s programem K 231. Dr. Tóth náš program uvítal a požádal telefonicky úřadujícího ministra vnitra, aby umožnil ustavení klubu ve smyslu platných zákonných opatření. Odpoledne jsme pak byli přijati na příslušném odboru ministerstva vnitra a o čtyři dny později byl na Slovanském ostrově zvolen ústřední výbor K 231 a schválen i program, předložený sekretariátu KSČ a ministerstvu vnitra. Všechno se událo ve smyslu platných zákonných opatření.

KUCERA: Pokud vím, zástupci K 231 jednali pak i s vládou?

BRODSKÝ: Těch jednání bylo více. Už tento fakt svědčí o zákonném podkladu pro činnost K 231. Koncem července byla všechna tato jednání zakončena dohodou, která zajišťovala politickým vězňům nejen právní, ale i občanskou rehabilitaci. Závěrečnému jednání předsedal premiér ing. Černík. Na zasedání vlády, kde byla dohoda schválena, byl přítomen i dnešní první muž ve státě, dr. Husák. Dubček byl – pokud je mi známo – o dohodě informován po zasedání předsedou vlády.

KUCERA: Už tehdejší stanovisko Sovětů, a tedy i dnešní stanovisko československého vedení, však bylo, že postoj K 231 vyplýval zcela jasně z politické taktiky a že vlastně vůbec nešlo o podporu nového vedení strany a státu, ale o faktické úsilí o získání mocenského postavení. Co k tomu řeknete?

(dokončení na str. 2)

dopis z domova

... Ani nevíte, jak jsem měla vždycky ráda vánoce a celou tu dobu těšení se na ně. Letos se netěším a věřte, že mně nevadí to, že ve sklepě s úzkostí pozoruji tenčí se kupičku ublí a ptám se, zda vydrží do svátků. Nevadí mně představa všech front, abych snad sehnala aspoň polovinu toho, co bych chtěla na sváteční dny koupit — ne pro mne — ale mám osmiletou dcerku a pětiletého kluka a aspoň jim by mělo být hezky, protože co ti vědí zatím o našich starostech. Netěším se na vánoce, protože myslím na Krista, který se tehdy narodil, myslím na kříž na kterém skončil a strašlivě cítím, že dnes na tenký kříž přibíje celý náš národ. Jak mám příbuzným a známým přát příjemné svátky vánoční, šťastný a veselý Nový rok, když vím, že pro nikoho ty svátky nebudou příjemné a ten nový rok, ani šťastný a už vůbec ne veselý. Přeji ho aspoň vám, s prosbou, nezapomeňte na nás.

Vaše Helena Š.,
Praha

EX ministr kultury Brůžek v Teplicích

... Pokud není snaha a nedozrálo vědomí distancovat se od některých mylných, nesprávných usnesení loňského roku, necháme tedy myšlení svazů dozrávat, až soudruzi dospějí k názoru, že se distancovat budou muset. Přitom nechceme nečinně tomuto vývoji přihlížet a budeme podporovat každou snahu těch poctivých umělců, kteří se chtějí rozejít s omyly a chybami uplynulého roku. Loňský rok nás dostatečně poučil, že ve všech otázkách musíme být velice principální, zásadoví, otevření, nebát se hovořit o těžkostech, které zde jsou, nevyhýbat se problémům, které máme, říkat jednoznačně svá jasná a nekompromisní stanoviska. Jedině tak celá kulturní oblast může vyjít z krize, ve které se ocitla, jediné tak může stát plnit své základní poslání, které v této oblasti má, tj. zajistit zvyšování kulturní úrovně všeho obyvatelstva ve spolupráci se všemi, kteří se na velikém úkolu rozvoje socialistické kultury a kulturní politiky také v okresech a krajích chtějí podílet.

jaroslav brodský

likvidace nenávisti

(dokončení ze str. 1)

BRODSKÝ: Ona srpnová noc zbavila snu a iluzí i nenapravitelné snilky. Od té noci všichni rozumíme, a dobře. Přesto je však dobré vyslechnout hlasy těch, kteří kremelské bojary znají ještě lépe než my. Kuzněcov je jedním z nich. Ještě nedávno s vlky žil — a někdy i vyl — a jako ostatní se bál. A tento Kuzněcov říká, že jediná lidé, kteří dnes v SSSR smějí mluvit, jsou buď lháři nebo lidé trpící permanentním vyplachováním mozku nebo blázní. A protože ani jedna z těchto kategorií mě neláká k polemice, nemám chuť odpovídat na terzení sovětských oficiálních míst, ani na dnešní tvrzení jejich československých napodobitelů.

KUČERA: Stále je ještě mnoho dohadů o počtu obětí zvůle padesátých let. Rád bych využil této příležitosti: je znám počet popravených?

BRODSKÝ: Ne. A sotva bude někdy zjištěn. Poprava byla totiž jen jednou z forem likvidace. Podstatně větší počet lidí byl prostě zavražděn a ubit. Sám jsem odevzdal příslušným orgánům 61 případů dokumentované vraždy. Při dneš-

• **BLACK BOX THEATRE** je název nového československého černého divadla, které účinkuje v torontském DEL THEATRE. Představení — které mělo v listopadu premiéru — zaujalo diváky zdařilým seskupením „černých etud“, vycházejících z pojetí Srncova pražského Černého divadla s účinkujícími světélkujícími předměty. Soubor se opírá o choreografii bývalé primabaleriny ND v Bratislavě F. Lokejové.

• **Karel Černoch** po úspěšném zájezdu do Holandska a Rakouska se vypravil do Španělska, kde účinkoval na televizním seriálu Europarty. Na příští rok plánuje turné po Bulharsku a Belgii a snad i vystoupení v Německé spolkové republice.

• Jednu z největších uměleckých výstav uspořádalo Československo v Teheránu. Pro příležitost návštěvy prezidenta Svobody bylo vybráno více jak dvě stě obrazů, grafiky, plastiky, řezané

sklo a krajky všech významných českých a slovenských umělců.

• **Bratislavská Smena** vyměnila (jako kolikátá?) svého šéfredaktora a pospíšila si s prohlášením, odsuzujícím dosavadní oportunistický a neseriózní a bulvární a... styl a omlouvajícím se Bilakovi, generálu Kodajovi, Lúčanovi, Janikovi a jiným.

• V Praze zemřel 17. listopadu ve věku 69 let Václav Krška.

• **Grand Prix 69** v Pardubicích se zúčastnilo přes sto výrobců vín z většiny evropských zemí a také z Kuby a SAR. Cenu Grad Prix obdrželo 37 známých vín, destilátů, lihovin, čokolád a dezertů. Z es. vín zvítězil mikulovský Zlatý hrozen, bratislavské Malokarpatské zlato a pražský Karel IV.

• Federalizaci dokončil i export knih, časopisů, gramofonových desek, výrobků umělecké lidové tvorivosti apod. Slovenskou část od nyní ryze

české Artie převzal podnik Slovart s generálním ředitelem ing. Arpádem Benovičem.

• **Vysoká škola** muzických umění v Bratislavě byla vyznamenána „Za zásluhy o výstavbu“ k dvacátému výročí jejího založení. Toto vyznamenání převzali i její profesori dr. J. Haluzický a dr. R. Mrlian.

• „Nesprávných stanovisek“ se vzdalo již i vedení Svazu českých skladatelů. Za to s ním ministerstvo kultury „navázalo spolupráci a bude podporovat jeho úsilí o další rozvoj socialistické hudební kultury“.

• U Kyškovic na Litoměřicku byly objeveny dva hroby, ležící nad sebou, s pohřbenými skrčenými osobami a ozdobnými bronzovými předměty, dýkou a dvanácti náramky. Pohřebiště obsahovalo 5 nádob, typických pro kulturu z počátku doby bronzové.

• Český houslista Bohuslav Matoušek se stal jedním z devíti vítězů pa-

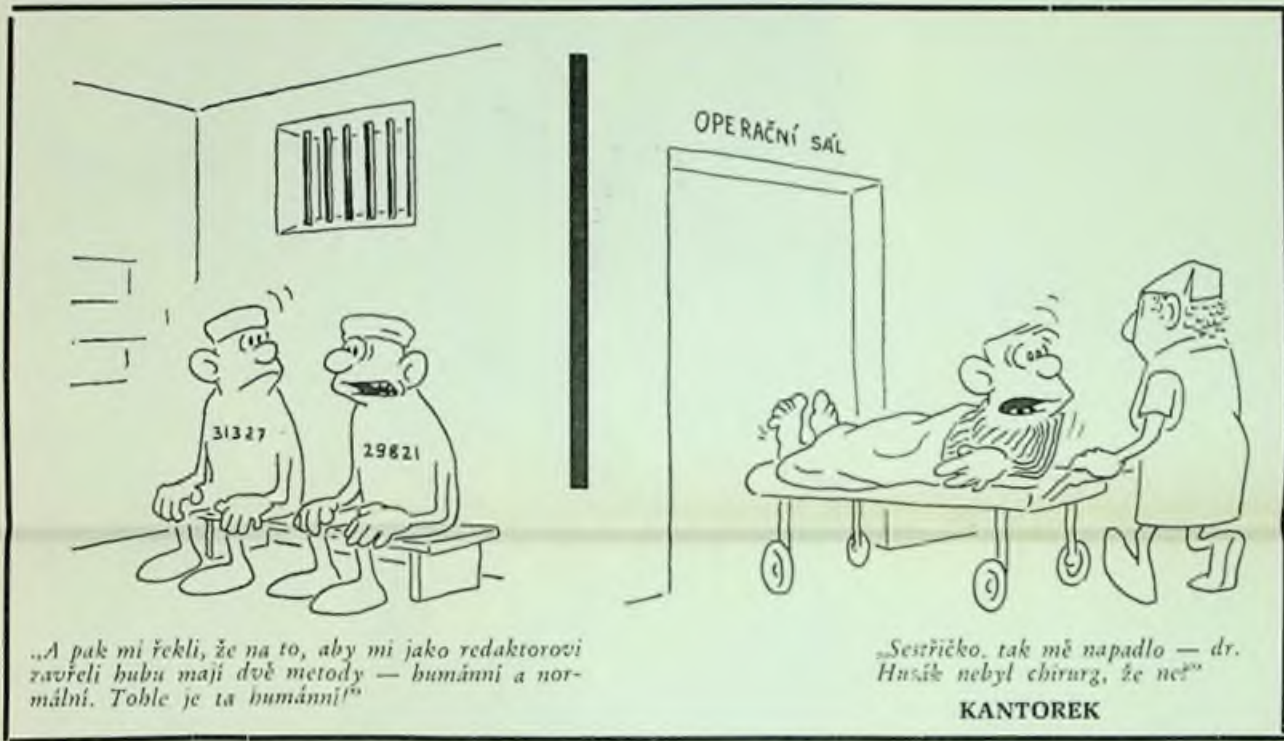
řížské soutěže mladých umělců pod patronací UNESCO a postoupil tak do Mildem Classicque, která se bude konat v lednu 1970 v Cannes.

• **Cembalistka** Zuzana Růžicková vystoupila na koncertě v Tokiu. V Japonsku byl také na dvouměsíčním turné dirigent Zdeněk Košler.

• **Emil Zátopek**, nejslavnější sportovec Československa všech dob byl vyloučen z Československé armády za své názory a činnost. „neslučující se s cti příslušníka branných sil“.

• **Karel Müller**, ilustrátor zejména pražských motivů z dob rokok, biedermaieru a života v minulém století, se dožil v Praze sedmdesáti let.

• Nejprodávanejšími zpěváky Supraphonu jsou Karel Gott a Helena Vondráčková. Na dalších místech se umístili Václav Neckář a Waldemar Matuška, mezi interpretkami Marta Kubišová a Eva Pilarová.

ké účely a zhodnocení. Aby se to už nikdy neopakovalo.

KUČERA: Aby se to už nikdy neopakovalo... To bylo heslo K 231, jeho konečný cíl. Ale teď je už situace zase zcela jiná. Neobáváte se, že se „to“ přece jen bude opakovat?

BRODSKÝ: Nevěřím, že se vrátí padesátá léta. K takové repríze je třeba nadšený režisér, dostatek ochotníků a tleskající publikum. Jinak nelze hrát. Festival 1963 ovládl důvěrou režiséra, komediantů je příliš málo a hlediště prázdné.

KUČERA: K 231 si nedělal právo na dlouhou životnost. Skutečně jste chtěli s prací Klubu skončit?

BRODSKÝ: Chtěli jsme udělat to, co je povinností každého, kdo udělá první krok na otevřenou scénu: odejít včas. Už v květnu 1968 jsme přijali usnesení, že se rozejdeme, jakmile bude zajištěna právní a občanská rehabilitace nespravedlivě odsouzených. O svém rozhodnutí jsme informovali už tehdy vládu, parlament i květnové plénum KSČ. Toto rozhodnutí bylo ostatně komentováno velmi široce i tiskem.

KUČERA: Pane Brodský, vy nejste komunist, nebyl jste členem této strany. Dostal jste však mandát mluvit jménem těch, kteří podle pravidel tohoto světa — neříkám, že dobrých — měli právo na pomstu. Vy jste však přišli s rukou podanou k smíru. Proč?

BRODSKÝ: Bylo mi devatenáct, když k nám fašismus vpadl poprvé. Děti se narodily ve válce, rostly když jsem byl deset let ve vězení. Po celá ta „mírová“ léta si dvě velká mocenská seskupení slibují vzájemnou likvidaci. Pak konstatují, že to vlastně nejde, protože

jsou to seskupení skutečně příliš silná. Shodnou se na koexistenci, které nevěří. „Pat“, říká Sviták. Dobře, pat, dejme tomu. Ale na jedinou se zrodí uprostřed Evropy něco, co je víc než francouzská revoluce. Československo 1968, to byla revoluce hlav a srdcí, konečně byl jste při tom. Pro Dubčeka to byl socialismus s lidskou tváří. Mně nevadí ani socialismus ani lidská tvář. Pro mě to byla jakási rekrutizace země. A to je řešení nejen pro nás, Čechy a Slováky, ale pro celý svět. Řešení, kterému bylo nutné už na začátku podat ruku.

KUČERA: Tedy se domníváte, že i ostatní svět je už dnes schopen přijmout myšlenku obecného smíru? Já jsem poněkud skeptičtější.

BRODSKÝ: Člověk jako jednotlivec to chce prostě přežít. Řešení, která mu nabízí krajní levice i krajní pravice je řešením konfliktu, tedy nepřijatelným. Pro normálně myslícího člověka se zdravým rozumem. A protože skutečné hodnoty tohoto světa i lidstva, která je nositelkou těchto hodnot, jsou zatlačeny do defenzivy, člověk se smíruje se situací, přijímá ji jako nejmenší zlo a stává se konzervativním až do okamžiku, kdy mu skutečná elita nabídne řešení.

KUČERA: Na počátku tohoto řešení hy však musela být nutně likvidace nenávisti člověka k člověku.

BRODSKÝ: Jistě. A Československo loni zcela logicky nalezlo toto řešení. Jako první. A snad jen proto, že duševní propast mezi omezenými vládci na jedné straně a skutečnou elitou vyspělého národa na straně druhé, byla v Československu nejšíší.

už máte slovo

TEXT 69 — 1, 2, 3, 4

... Přeji vám a také sobě, aby kritéria vašeho listu nebyla jenom emigrantská, ale aby se TEXT 69 mohl měřit se špičkovou světovou publicistikou, aby navázal svou úroveň svou strukturou a svou fundovaností na dobrou tradici literárů, Reportéra apod.

Nejsme jenom jakási emigrantská menšina kdesi v cizině. Jsme jedním z intenzivně žijících center současné české a slovenské inteligence. Jenom to, že je výhodnější a účinnější pracovat na Západě než v ilegální doma, podmiňuje naši existenci zde a ne v Československu. V každém případě je nejdůležitější, že vůbec vycházíte!

Antonín Málek, akad. malíř,
Alingsås, Švédsko

... vadi mi to užívání slova „pan“ v „ošklivém“ slova smyslu. Viz např. dopisy pana Kučery (to miním jako slušný titul, neboť si ho vážím a jeho články se mi líbí), jeho bývalým kolegům. Těm by více slušel termín „soudruh“, i když neplatí na 100 %, že každý soudruh je blbec...

G. Novak,
Winnipeg, Kanada

... kluci jste prima, jste kousek našeho krásného, myslícího domova, jste Naši a my patříme Vám. Jenom vydržte, vydržte! Ať se z TEXTu nestane Podtextní narůžovělá!

G. Blaha,
Oakville, Kanada

... Jsem rád, že I.N. LL a Lidové noviny (které se bohužel už nestaly „znovunarození“) předaly své duchovní dědictví TEXTu 69. Tento časopis, který vzešel z prostředí tzv. posrpnové emigrace, by však měl více odrazet a rozvíjet jeden z nejpodstatnějších a nejpokrokovějších prvků naší loňské „renesance“, tj. návrat k Evropě...

V. Čep,
Trento, Itálie

HORA POKUŠENÍ — Č. 4

... vynikající Divišovy básně jsou skutečně reprezentativní částí 4. čísla TEXTu. Mám dojem, že právě tyto příspěvky byste měli především uveřejňovat, spolu s dalšími literárními formami místo někdy — nezhlobo se — zbytečných politicko-ideologických polemik. Dvacet let mezi komunisty nejrozumnější tváří nás všechny dokonale vyléčilo z polemizování o ideologických. Jsme dnes zde, chceme zůstat ve spojení s českou a slovenskou kulturou, tiskněle proto pro nás něco skutečně ke čtení, povídky, essey, básně, fejetony, prostě literaturu. Buďte raději více kulturní než političtí. Divišové, Jedličkové, Kratochvilové i Čepové vám jistě pomohou, a nejen oni. Těšíme se na jejich práce.

H. Kurzweil,
Düsseldorf, NSR

LIDÉ SE BOJÍ — Č. 4

Vážený pane Kuzněcove, po přečtení Vašeho rozhovoru se Slavou Volným, by mohl mnohý člověk, který si váží Vás jako osobnosti i jako znalce současnosti či nedávno minulé současnosti SSSR, propadnout naprosté beznaději ve slušnou budoucnost Vaší země i zemi, které ovládá. Nesdílím Váš názor na stálý i neměnný obraz ruské společnosti. Jen zklamán idealista nechce vidět propast mezi historickým vývojem v zemích, kde nyní vládne demokracie a vývojem v Rusku...

... podle Vašich slov žijí sovětské lidi v neustálém strachu, který nutí i ty nejprostitší k zamýšlení nad cestou, jak se jej zbavit. Jak sám říkáte, cesty jsou různé; strach dohání člověka někdy k nadlidským činům...

... pesimismem se navzájem nanejvíš otravujeme, rozumný optimismus je jakási součást životní správy...

Pavel Praha,
London, Kanada

jaroslav vejvoda

překročit svůj jordan

Zijeme ve věku, který deklaruje právo na volnost pohybu a na svobodu mezinárodní výměny myšlenek, aniž by byl schopen tyto základní lidské svobody realizovat na značné části kontinentu. Vlastníme informační prostředky, jejichž akční rádius dosáhne kamkoliv, aniž může proniknout přes tisíce primitivních čínských zdí násilí, teroru, lži a nesvobody, o tolik pevnějších než byla před staletími ta první, o kolik jsou současné diktatury lépe vyzbrojeny právě tím, co mělo moderního člověka učinit šťastnějším. Znovu a znovu se tedy stáváme svědky zornalých pochodů přes Jordán, tam, kde jakýmkoliv způsobem pronásledovaní hledají prostor k volnému životu.

Nuže, tyto pochody nejsou ničím méně, než přirozeným lidským právem prosekát si cestu z džungle, nalézt si své místo na slunci. Nejsou ale také ničím více, nejsou samospasitelné, nejsou cílem, jsou pouze prostředkem.

Nám, kteří jsme překročili svůj Jordán, jistě nepostačí setřít si pot z čela a s úlevou pohlédnout zpátky. Už Vercors v Nepřirozených zvířatech determinoval člověka myšlenkou, schopností klást si otázky a hledat odpovědi. Nemůže nám tedy postačit k životu ani nalezení nových materiálů, stejně jako naše otázky se nemohou týkat pouze toho, co jsme opustili. Nežijeme mimo čas a prostor, mimo atmosféru prostředí, které nás přijalo. Lépe řečeno, které nás přijímá přímo úměrně naší lidské aktivitě.

Zdá se, že právě v tomto bodě se budeme zákonitě rozcházet. S prolomením mentálních a jazykových bariér, které více či méně ohraničují náš výchozí prostor, budeme postupně ztrácet i část toho, co nás spojovalo v džungli. Člo-

věk nadaný myšlenkou bezpochyby nemůže považovat za svůj cíl pouhou reálnou možnost přemýšlet. Avšak lidská myšlenka přes svůj selektivizující prvek v kladení cílů je v podstatě individuální. Spojovali jsme se v tápání neosvětlenou cestou. Není důvodu proč bychom si za bílého dne navzájem vypomáhali škrtáním zápalů. Zdá se, že některé snahy dřívějších emigrací, založené na pohledu zpátky, na přemrštěné snaze sjednocení za každou cenu, nebyly úspěšné. Snad zjednodušují, ale přesto získávám dojem, že podobné snahy vedou na zahradní praporek slavit vítězství nad Tatarským Hostýnem. Těžko ale zde lze hledat svůj podíl na všesvětové snaze o lidskou emancipaci.

Analýza našich možností v tomto směru vyžaduje bezpochyby dílčí studie nejen historické a sociologické, ale i politologické, ekonomické atd. Riskuji, že nastavením zrcadla na jednu stranu zkreslím obraz. Přesto chci zvážit proces tzv. asimilace, v němž jsme se – s individuálními odlišnostmi – ocitli všichni, v konfrontaci s tím, co obvykle chápeme pod pojmem naší národnosti, národní hrdosti, vlastenectví. Říkám úmyslně „...s tím co obvykle chápeme“, neboť toto naše konvenční chápání je zpravidla na hony vzdáleno slavnostním a svatým definicím, které produkujeme na veřejnosti. Konec konců i tomu, jak se celý náš národ dokázal chovat v dobách největšího ohrožení.

Lidská myšlenka je v podstatě mezinárodní. Moderní svět směřuje k integraci, kterou ovšem nelze chápat jako proletářsko-internacionální poušť, kde bloudí velbloudi s nákladem brožur, smutně sledovaní beduiny, jejichž hlavní předností je třídní původ. Řekneme te-

dy – k mezinárodní pospolitosti svobodně myslících a důstojně žijících národů, zbavených strachu. Myslíci člověk nemůže ztratit bohatství národní kultury, které si přináší s sebou. Je však na nás, abychom se podle míry svých individuálních předpokladů vyrovnali s kulturou, atmosférou a tempem života v pospolitostech, kde je nám žít.

Můžeme reagovat různým způsobem. Můžeme si stavět pískové hrady na zahrádkách krajaňských spolků se sádrovými trpaslíky v národních krojích. Můžeme jako čilé rybky plout v proudu falešně chápané asimilace, odhodit spolu se svým jazykem všechno, čím jsme byli kdysi formováni, procházet se v tyrolských koženkách a z pilnosti se učit jódlování. Obojí je však stejným omylem, jakým by mohla být myšlenka praotce Čecha při pohledu z Řipu: „Tady zůstaneme, tady se bude v zimě prima sáňkovat.“ Neboť jak prozpěvování národních písniček spojené se sborovým předčítáním Poupal, tak i „světovost“ malého člověka, který si vyhozením české literatury uvolnil v knihovně místo pro balíky obrázkových magazínů a automobilových katalogů, je prostě pouze pochodem po břehu řeky se smutným pohledem na parníky, které nás nesvezou. Na parníky za jízdy nastupovali nelze. Konec konců, proto byly opatřeny zábradlím.

Chaplin napsal ve své autobiografii: „Nemohu pokřikovat o národní hrdosti. Je-li někdo prosycen rodinnou tradicí domova se zahradou, se šťastným dětstvím, mohl jeho city chápát – ale já v takovém prostředí nevyrostl. Přirozeně, že kdyby země, kde žiji, byla napadena, myslím, že bych jako většina z nás byl schopen největší oběti. Nechci se však stát mučedníkem nacionalismu – právě tak jako netoužím zemřít pro nějakého presidenta, ministerského předsedu nebo diklatora.“ Naše oláзка takto nestojí. Nebylo v dějinách mnoho příkladů tak zdůvodněné chápání vlastenectví, které nemělo nic společného s nacionalismem, jako posoj našeho národa v srpnových dnech. Slova moudrého a smutného komika však mají hodnotu co říci našemu staromilství, které dovedeno ad absurdum je retardací lidského pokroku.

Nemohu se zbavit pocitu, že se beztréně nelze zbavit ničeho. Ani svého česství, ani svého pocitu všelidské sounáležitosti. Na této planetě existovaly civilizace, které o sobě neměly ani tušení. Přesto byly jejich kultury v podstatných rysech shodné. Chci tím mimo jiné říci, že pokud jsme přemýšleli již dříve, přemýšleli jsme přibližně ve stejných dimensích jako lidé, které potkáváme na jiných ulicích. Bez ohledu na to, že tam, na těch našich, se podařilo některým lidem bez našeho souhlasu vybudovat ten náš svátek.

Nepovažuji tedy za zradu národní kultury, jestliže to, co mám na mysli, vyjadřuji jiným jazykem. Jazyk je prostředkem k dorozumění. Dorozumění předpokladem k životu.

Nepovažuji za zradu národní kultury, jestliže se raději stýkám s lidmi jiné národnosti, kteří hledají se mnou stejné cesty, než s lidmi, s nimiž mám společný pouze jazyk. Ostatně, to jsem dělal i doma. Vim, co je v české kultuře velkého. Právě proto nemohu s dobrým svědomím Kohouta či Procházku považovat za větší umělce

než je Böll, Borchert či Grass. Naopak ovšem je pro mne Vančura, nepochopený, protože nepřekladaný, cennější, než řada jmen německé literatury.

Nelze ztotožňovat pojem asimilace s pojmem odnárodnění. Pokud se asimilaci chápe přijmout v cizím prostředí to, co člověka obohacuje, co rozvíjí jeho osobnost. A pochopitelně ponechat si toliž z toho, co si přinesl s sebou.

Byť bychom byli hosty v cizím domě, nemůžeme žít s klapkami na očích. Je nám tedy poznávat i velikost jiných národních a společenských kultur. I jejich negace. Přinesli jsme si s sebou pochopitelně desiluse. Snad i prožitou zkušenost, že východiskem k poznání je skepse. Naopak východiskem k dorozumění diskuse. Lidský pokrok si hledá své cesty stále, přesto, že mu byly již tolikrát posílány tlapami hrochů a nosorožců. Nemůžeme se uzavírat v ohradách zraněné národní a lidské důstojnosti. Naše místo je mezi všemi, kteří usilují o svobodný rozvoj moderního lidstva. I společnosti, v kterých žijeme se rozvíjející. A to už je i součástí našeho života.

strašné svědectví

V listopadovém čísle TEXTu 69, byly zveřejněny projevy Alexandra Dubčeka a Vasilu Bilaka. Jsou to otřesné a zároveň i závažné dokumenty. Chápu, proč doma zveřejněny nebyly. Propadly komunistické cenzuře, neboť podbalyby clonu tamních sovětsko-československých jednání, v kritickém období před sovětskou okupací Československa. Uvažujeme-li, kdy a za jaké situace i k jakému shromáždění Alexander Dubček mluvil, je nutno přiznat, že jeho projev na zářijovém zasedání zvlášťžalozaného Ustředního výboru KSČ, je pozoruhodný, politicky závažný i statečný. Naproti tomu denunciatrský projev Bilakov je zbabělý i podlý. Soudím však, že Brežněv moc zděšený Bilakovi nebude, protože Bilak v zápalu své zášti proti Dubčekovi, prozradil některé věci, které Sovětům patrně příjemné nejsou a nebudou.

Stačí citovat alespoň jeden z několika jeho výroků. Když Bilak vzpomínal na rozhovory československých a sovětských komunistů, konaných loni v květnu v Moskvě, tak také řekl:

„Během těchto moskevských rozhovorů zdůraznili také sovětské představitelé, že nedopustí, aby Československo opustilo socialistický tábor, a to i za cenu, že rozpoutají třetí světovou válku.“

To je věru strašné svědectví! Československý komunist Vasil Bilak vydal na základě rozhovorů v Moskvě, kterých se zúčastnil, svědectví, že Sovětský svaz byl již tehdy rozhodnut zmocnit se Československa, a to i za cenu, že rozpoutá třetí světovou válku.

Tož, Vasil Bilak nám to řekl naplno. Měl by to slyšet celý svobodný svět. A hlavně někteří diplomaté Západu, kteří tu a tam ještě věří „mírumilovnosti“ politiku Sovětského svazu

VÁCLAV MAJER

ernest

stredňanský

rozhovory s magdou husákovou

5.

A potom přišla ta nechutná vec, ku které vedol oblúk od mého prvního stretnutia s marxizmom, od tých farbičkami zakrvavených rúk, ktorými sa mi nepodarilo Magdu oklamať, od tých chvíľ nezmyselného komediantstva a kabaretierstva, ktoré sa v tej chvíli stalo nie len pre mňa, ale pre celú divadelnú mládež, ktorá bola toho svedkom, akousi potupnou atrakciou v manéži hlúpeho klaunovstva, spojeného s ideálom socialistického umelca, ako nás tomu učili mnohí a ako nás tomu učila aj Magda Husáková. Ano, viem, uvedomujem si to, že to všetko sám v sebe azda príliš dramatizujem, že tá príhoda bola celkom obyčajná a nepatrná, že dnes, keď ju vyzozprávam, sa azda mnohí nad ňou usmejú ako nad naivitou, ktorú mladé oči a srdce vtedy chápalo tak prečudesne a šokujúco, že sa nám a mne vryla do pamäti ako

nezabudnuteľná trpká, nechutná a otriasajúca chvíľka. Musím ešte spomenúť to nesčíselné množstvo polemických rozhovorov s Magdou, našou učiteľkou marxizmu, ktoré som v ich pravom zmysle pochopil až neskôr a v ktorých bola Magda niekedy bezbranná a len svojím nesmiernym intelektom sa z nich vedela dostať s čistým štítom, či presnejšie povedané – „vybrusliť“. Bola to najmä vtedy známa tzv. „maďarská otázka“, to partajné kráľovstvo maďarských spoluobčanov, na čele ktorého podľa dostupných informácií stál dr. Gustáv Husák vtedajší – ak sa nemýlim – predseda zboru povereníkov a povereník vnútra. Nechápali sme presne o čo ide, veď všetci nám tie morálne vraždy a tú nezmyselnú nacionalistickú politiku vysvetľovali ako správnu vec a my sme jej dokonca azda aj nezmyselné tleskali. lebo ved, ano,

strana, strana vie čo robí a všetko čo robí, robí „pre šťastnú budúcnosť nás a našich detí“. No aj tak nám zrazu bolo kadečo nejasné a nevedeli sme akosi nájsť správne vysvetlenie a ani Magda nám ho nedávala. Mlčala v tých chvíľach a aj keď se nám to všetko pokúšala vysvetľovať, cítil som, že je neistá a že jej vysvetlenie je vyčítané azda z novín, ktoré sme si napokon mohli sami prečítať a že to jej vysvetlenie oproti nášmu poznaniu je znásobené iba lepším poznaním (alebo zahmlením?) skutočností, ako ženy vtedajšieho vedúceho predstaviteľa štátu. My, mladá generácia sme namiesto proklamovaných istôt tápali, možno práve preto, že nám chýbala diskusia, myšlienkový súboj aspoň dvoch názorov, opozícia, alebo aspoň naznačené pochybnosti. A potom to prišlo: Husák začal byť komusi nepohodlný, prišla jeho sebakritika pred plénom ÚV, jeho nočná prechádzka s Magdou na Slavine, o ktorej mi rozprávala. Ano... „Gusto je šťastný, bol rozochvený, keď mi to vravel večera v noci na Slavine. súdruhovia ho pochopili, prijali jeho sebakritiku, zasa bude dobre...“

A vari o týžden, či o dva – sedel. Zatkli ho bez milosti, bez zachvenia, bez akéhokoľvek ohľadu na jeho predchádzajúce zásluhy, lebo revolúcia požiera svoje deti, revolúcia „v mene toho lepšieho, toho humanejšieho“ je nemilosrdná voči všetkým, ktorí sa tak, alebo onak z jej hladiska prevínili. A potom, neskôr, vďaka som o tom všetkom premýšľal (lebo veď tu kdesi začala aj Magdina životná cesta, kedy stratila svoje prievziskoj a priznám sa, že dodnes nie som presvedčený o tom, že dr.

Gustáv Husák trpel nevinné. Aby ste mi, prosím, správne rozumeli: je to pre mňa rýdzo akademická otázka, som z princípu proti tomu, aby ľudia prenasledovali pre ich politické presvedčenie, nech je akékoľvek a tak mi – ak už som vyslovil svoj názor o vine, či nevine – ide prakticky len o teoretický aspekt. Lebo raz, ano, sedeli sme u nás, bolo to niekoľko rokov neskôr už v dobe, kedy sme boli kolegovia, a vtedy sa Magda rozplakala. Prvý raz a posledný raz v živote som videl plakať túto zdánlivo studenú ženu so spustennými kútikami úst. Zrazu sa rozvravela. Bol som šokovaný, lebo to bolo nesúvislé rozprávanie, mozaika, ale keď som si ju neskôr zložil v akýsi primeraný obrazec, vyšlo mi, že on prišiel z dediny, tuším z Dúbravky, mladý, primitívny chlapec, ktorý nesmierne túžil číms sa stať, čímsi byť, proste – viesť, byť na čele. Bol nesmierne húževnatý a ona bola múdra, aj ona vedela viesť, vedela učiť, vedela prinútiť človeka, aby sa zaoberal sám sebou, aby cibril všetko to kladné, čo v ňom je, aby sa vzdelával, učil, aby sa stal inteligentným. Ja viem, to je nepresné, možno nesprávne, sociológovia a psychológovia budú namietať – inteligenci sa nedá naučiť, tú človek musí v sebe mať... „Ale on, primitívny chlapec sa vzdelal, pochopil cestu, ktorá sa pred nim otvorila, bol neúprosný voči sebe, ale bohužiaľ aj voči iným. Tvrdý a neúprosný. A teraz: padol. Ocitol sa na dne. Zrútil sa všetky ilúzie. Jeho ilúzie. Chcel viesť, chcel vládnuť. Chcel mať to malé Slovensko pre seba. Sám chcel byť Slovenskom!“ Magda iba povedala: „Nechajme to!“ A ja som jej odpove-

dal: vidiš, takto sme žili, chceli sme se učiť herectvu, réžii, umeniu a topili sme sa v politických problémoch... v nezmyselnostiach... v špine o ktorej sme si mysleli, že je to číra voda! Neprotestovala a v tej chvíli som ju videl v hľadisku Novej scény na skúške, na ktorú nikdy nezabudnem. Lebo to bola tá obyčajná príhoda, ktorú som spomenul na začiatku dnešného rozprávania a ktorá sa vám možno z odstupom času bude zdať smiešna a malicherná. Sedela za režisérskym stolíkom – bolo to v ten deň, keď Husáka zatkli a jej podaktorí kolegovia namiesto zvyčajnej skúšky, vyšli ako na povel na javisko z rozvozenou pravdou, kde práve oznamovali tento hrozný čin. Bolo to nie lenže netakné, bolo to hrozné poníženie ľudskej dôstojnosti tejto ženy a pre nás mladých väčší šok, ako samotná zvolá partajných orgánov proti Dr. Husákovi. Proste – nic sme nechápali. Zrazu tu bola tma, hodnoty ukrutne rýchlo začali strácať akýkoľvek zmysel. Iba sme si neustále kládli otázku. Jedinú otázku: Prečo? Prečo? Prečo? A odpoveď sme nedostávali. Lebo tá – v oficiálnej tlači nás nijako nemohla uspokojiť. Ano, boli sme iba „komedianti“, možno celý národ bol jedným jediným komediantom. Hral, ako mu jeho protektori piskali.

Ja viem – povieť si: Vráviš z hľadiska dnešného poznania. To všetko, čo si dnes povravel sú city a emócie. Možno. A predsa! Tam kdesi začala skepsa mojej generácie. Lebo cez takúto malickosť sa v nás zničili ilúzie povojnového komunizmu. Už vtedy, aj keď sme si to ešte do dôsledkov neuvedomovali.

otevřený dopis prof. Oty Šika předsednictvu úv-ksč

nepodaří se vám zabránit ztrátám

Podepření souhlasem rozhodující zahraniční moci a domácím aparátem, vystupujete v současné době jako reprezentanti hlavní politické síly ČSSR. Všem svým politickým odpurcům jste znemožnili bránit se proti hrubým výpadům a falešným obviněním, vyslovovat jiné názory, než sami zastáváte a odhalit veřejně nepravdivost všech Vašich projevů a prohlášení.

Byl jsem 35 let členem československého komunistického hnutí, stal jsem se — jako mnoho jiných — obětí současného reakčního politického vývoje ve své zemi a považuji za svou povinnost ještě jednou před celým světem promluvit jménem všech lidí, kteří pro své progresivní a reformátorské úsilí jsou v ČSSR pronásledováni a zejména jménem všeho lidu, který dnes musí ve své zemi morálně a hospodářsky trpět a nemá již žádnou možnost vyjádřit svůj protest.

Nazýváte reformátorské hnutí, které vedli nejpokrokovější a nejčestnější příslušníci Komunistické strany Československa, oportunistickým a kontrarevolučním hnutím. Obviňujete tyto představitele, kteří byli těsně spjati s myšlením a citěním lidu, z protilidových a protisocialistických úmyslů. Korunu všemu nasazujete svým pokusem svalit vinu za hroznou hospodářskou situaci ČSSR na bojovníky za hospodářskou reformu.

U někoho může vzniknout domněnka, že musí být nalezení viníci, kteří budou obětováni na oltář cizí moci v zájmu našich národů. Sam jsem se krátce po srpnové intervenci na věc takto díval, a proto jsem zůstal dobrovolně a se souhlasem přátel doma v zahraničí, abych svou osobou nebyl na překážku tzv. normalizačnímu úsilí. Dnes je však již příliš zřejmé, že nejde o obětování několika jednotlivců v zájmu našich národů, ale o obětování našich národů zájmům a vůli cizí moci. Sebevice frází o socialismu a internacionalismu nemůže nic na této skutečnosti změnit. Skutečně socialistický, humaní zájem byl dávno vystřídan zájmem velmocenským a mocenským zájmem malých vládnoucích skupin.

Nezákladnějším socialistickým cílem bylo všestranné osvobodit pracující lid, zbavit jej nejenom ekonomického strádání a vykořisťování, ale i politického omezování a útisku, zabezpečit sociální podmínky mohutného rozvoje produktivních sil a na jejich základě dosáhnout kulturního a humaního rozkvětu společnosti. Při všech dřívějších diskusích většina z Vás musela souhlasit s tím, že takového ekonomického a kulturního rozkvětu nelze dosáhnout při souběhu formě socialistických vztahů, při souběhu systému řízení, podněcování a organizace výroby, mechanismu výběru a přípravy vedoucích politických i hospodářských kadrů, neexistenci kritérií efektivnosti hospodářské činnosti, umrtvení jakékoliv technické a kvalitativní iniciativy podniků, jejich hospodářské samostatnosti a podnikavosti. Sami jste kdysi uznávali, že tyto procesy nelze změnit pouhým vylepšením centrální plánovací činnosti, či dokonce jenom výměnou státních funkcí, ale jen základní změnou ekonomického a politického systému, při zachování jeho socialistického charakteru. Byli jste toho názoru, že to musí být takové komplexní změny, při nichž by veškerá řídicí a podněcovací činnost ve společnosti byla nejenom morálními a politickými výzvami, ale především ekonomickým tlakem donucena zabezpečovat optimální hospodářský vývoj.

Dnes se tváříte, jako byste nikdy nebyli s těmito základními myšlen-

kami ekonomické reformy souhlasili a jako by takové komplexní reformy nebyly ani připraveny a nebylo jich třeba. Udělali jste škrt přes veškerou, láta uvnitř strany trávající a v celé veřejnosti probíhající diskusi, již se zúčastnily stovky nejlepších hlav ekonomické teorie i praxe, a vracíte se k primitivní argumentaci, kterou si Antonín Novotný již během posledních let, pod tlakem analýz a vědeckých důkazů, netroufal používat.

Snažíte se vyvolat před prostými lidmi dojem, jakoby stačilo zlepšit jen řízení a zvýšit pracovní kázeň a vše bude vyřešeno. Zamlčujete však, že bez vytvoření skutečného ekonomického zájmu podniků nelze zvýšit ani úroveň řízení, ani pracovní kázeň v podnicích. Řízení je závislé nejenom na úrovni řídicích kadrů, způsobu a kritérii jejich výběru, ale především také na charakteru ekonomických podmínek, objektivních požadavků, podnětů a tlaků, za nichž se řídicí činnost rozvíjí. Opomíjíte, že právě reformou šlo o takovou změnu podmínek, aby již nevyvolávaly dřívější řízení, sledující jednostranně kvantitativní, neefektivní a často formální cíle, ale aby řízení bylo na všech organizačních a institucionálních stupních ekonomicky přinuceno usilovat o optimální hospodářský vývoj. Když se dnes domníváte, že takové změny v řízení dosáhnete jenom politickými výzvami a silnými slovy, bez změn ekonomických podmínek, nemůže Vám zřejmě tuto věc nikdo vzít. Avšak před lidmi se nemůžete zbavit obrovské odpovědnosti za hospodářské ztráty, které tato věc bude mít za následek.

Opakujete stále, že k provedení ekonomické reformy nebylo nic konkrétního připraveno. Voláte na jedinou po seriózních marxistických analýzách skutečného hospodářského stavu a příčin jeho neúspěchu. Neřekli jste však ještě nikdy našim národům věcně a zcela konkrétně, co podle Vás bylo chybné na více než stostránkové analýze, kterou připravil velký kolektiv nejlepších odborníků v létě roku 1968 při předsednictvu vlády a z jakého důvodu byla tato analýza veřejnosti zatajena. Neřekli jste, co bylo chybné na připravených rozsáhlých materiálech, tvořících zahájení procesu strukturálních, technických a nákladových změn ve výrobě pomocí nových metod plánování, komplexních změn ve využívání finančních nástrojů, vytvořením zahraničně obchodních tlaků a rozvinutím konkurenčních podmínek. I když tyto rozsáhlé vládní materiály nebyly dříve z pochybitelných důvodů uveřejněny, nemůžete jejich existenci popřít. Jestliže mi umožníte veřejně opublikovat analýzu i hospodářsko-politické návrhy v československém tisku, jsem ochoten tak okamžitě učinit, abych dokázal jejich existenci.

Pan Husák skloňuje ve všech pádech význam marxistické teorie, aby zdůraznil vědecké opodstatnění socialismu, avšak ignoruje nutnost trvalého vědeckého zkoumání hospodářství jako jednoho z nejsložitějších a trvale se vyvíjejících organizmů, což se ovšem neobejde bez používání a rozvíjení vědeckých poznání. Odsuzuje používání cizojazyčných ekonomických termínů, jako např. „struktura“, „proporcionality“, „efektivnost“ apod., avšak zapomíná, že ani české označení těchto vědeckých pojmů by neodstranilo pochopení jejich obsahu pro člověka, který tuto vědu nestudoval. Ekonomická věda je nikdy příliš nezajímala, avšak přesto si nemůže dnes jako nejvyšší politický představitel dovolit znevažovat nesmírně teoretické úsilí obrovského množství domácích a světových ekonomů při zkoumání a hledání možností, což

zřejmě není tak jednoduchý problém, jak se snaží lidem namluvit.

Všechny povrchní argumenty proti využívání trhu za socialismu, které léta uváděl Novotný, nyní — snad ještě v primitivnější podobě — opakujete. Fungování trhu u nás vůbec ještě nebylo obnoveno a všechny dnešní obrovské hospodářské nedostatky jsou koncentrovaným projevem desetiletí trvajících administrativních a byrokratických způsobů řízení, při nichž byl právě trh potlačen, resp. prakticky likvidován. Dříve než mohly být vůbec realizovány některé ekonomické procesy směřující k obnově tržních funkcí, byly pod politickým tlakem odsouzeny a znemožněny. Přesto se snažíte svalit vinu za dnešní nedostatky na teorii „regulovaného socialistického trhu“. Obrovské hospodářské ztráty, vyplývající z toho, že po dlouhá léta podniky nevyrobily dostatečně v souladu s poptávkou, že nebyly konkurenci tlačeny k zdokonalování výrobků, k inovacím, k technickému rozvoji, k pružným strukturálním změnám, k všestranným úsporám výrobních faktorů atd.. Váš zřejmě vůbec nezajímají. Či se domníváte, že toho všeho dosáhnete politickými usneseními a výzvami, jak se 15 let domníval Novotný?

Kde nefunguje trh a neexistují ekonomická kritéria, nemůže žádný plánující a řídicí orgán poznat neefektivnější výrobní strukturu, tím méně zabezpečit trvale neefektivnější strukturální vývoj. Je příliš levné a podbízející, když chcete u pracujících vytvořit dojem, že kdyby ekonomové nepoužívali laitských názvů, byly by všechny ekonomické problémy náhle srozumitelné, a pouhým „zlepšením řízení“ řešitelné.

Je zdrcující dnes sledovat, jak mnoholeté úsilí o poznání a odhalení základních příčin narůstajících hospodářských obtíží v naší zemi, které logicky vyústilo v hnutí za jejich odstranění, bylo likvidováno jediným neúčelným a násilným zásahem. Je ponižující, když lidé, kteří dobře vědí, jak režim Novotného potlačoval rozvoj ekonomického poznávání a zejména realizaci všech nových myšlenek a reformních návrhů, se dnes snaží reformátory činit odpovědnými za hrozný hospodářský stav, jen aby ospravedlnili mocensky vynucený postup proti nim.

V historii není novinkou takové počínání, kdy se politik začne odvracet od všeho, co sám kdysi podporoval, obětuje všechny své bývalé spolubojovníky a odsuzuje jejich bývalou činnost jen proto, aby zachránil své vlastní mocenské postavení. Je však zarážející, když se jeho nejsilnější sociální oporou stávají lidé, kteří jej dříve sami politicky pronásledovali a diskriminovali, a proti nimž musel politicky bojovat.

Uvedení nejkonzervativnějších a nejreakčnějších osob znovu do všech důležitých mocenských a ideologických pozic a odstranění progresivně smýšlejících lidí z těchto funkcí v ČSSR se stává na dlouhá léta základní zábranou jakýchkoliv potřebných změn naprosto přežitých forem socialistické společnosti. V československém tisku v současné době mají rozhodující slovo nejpovrchnější propagandisté, kteří si netroufali v jarních měsících roku 1968 napsat jediný diskusní článek, přestože tisk každého, kdo s vývojem nesouhlasil, vyzýval a dával mu své stránky k dispozici. Vylezli na světlo až v podmínkách nejostřejší cenzury, kdy jim už nikdo nemůže veřejně odpovídat. Avšak ideologie, která se bojí veřejné polemiky a trvalé konfrontace se skutečností, která neodpovídá na konkrétní argumenty, ale puncuje pouze své odpurce

a překrucuje jejich stanoviska, nemá nic společného s vědeckým socialismem a nemůže již myslet k lidu získat.

Vážné zdůrazňování, že nebyl nikdo pro své politické názory a smýšlení zatčen a odsouzen, zní přinejmenším podivně. Snad již stačí, že byli nejpoctivější a nejčestnější komunisté, kterým jediným více než o mocenské ambice a kariéry šlo o to, pomoci socialistické společnosti a lidu, vyhnání ze svých pracovišť a z politických orgánů. Jejich odsouzení v nových inscenovaných procesech by bylo vrcholem tohoto protihumaního politického vývoje a posledním výrazem jeho reakční podstaty.

Můžete sebehlasitěji prohlašovat, že se zbavujete socialistických a oportunistických živel pro ochranu socialismu. Nikdy a žádným konkrétním důkazem nepřesvědčíte český a slovenský národ, a tím méně světovou veřejnost o pravdivosti tohoto tvrzení. Je to stará taktika. Kdokoliv se někdo snaží a snaží v socialistické společnosti prosadit myšlenky na její zdokonalení a modernizování a ohroží přitom subjektivní zájem mocných, musí být označen za antisocialistu, kontrarevolucionáře atd., byť by byl i sebeupřímnějším komunistou. Tato taktika počítá jen s tím, že proti síle mocných, proti jejich hlasitě a často opakovaně propagandě o kontrarevolučním nebezpečí, proti jejich ekonomickým a mocenským represálím, nemají postižení nikdy dostatek obranných prostředků a sil.

Oporunistou byl a zůstane odjakživa ten, kdo obětuje skutečné životní zájmy většiny pracujících své politické kariéry a přáním mocných. Kdokoliv z příslušníků dnes pronásledovaných českých a slovenských intelektuálů mohl v uplynulých politických podmínkách dosáhnout a udržet osobně výhodné postavení a také politickou kariéru, kdyby byl o to stál: stačilo opatrné mlčení při zjevném nepravu ve společnosti, příp. konformní přizpůsobování se přáním mocných a chytré sloužení v pravý okamžik. Ze většina z nich se nikdy režimu Novotného nepřizpůsobila, po dlouhá léta vyjadřovala nespokojenost lidu, a nepřestala se angažovat v boji o uzrálé reformy společnosti. Nechtěla se uspokojit jen změnou osob, ale usilovala o základní změnu příčin nevyhovujících ekonomických a politických podmínek, svědčí jen o tom, že šlo o vše jiné než o oportunisty. Právě oni byli těmi nejprogresivnějšími bojovníky za zájmy dělníků a všech pracujících naší společnosti.

Můžete dnes mocí odstranit, umlčet a odstouzet stovky a tisíce těchto nejpokrokovějších lidí, nikdy se Vám nepodaří z nich udělat nepřátele lidu. Můžete hanit, špinit a pomlouvat osoby, které

odmítly sloužit protilidovému a nedemokratickému režimu, naše národy jejich jména nezapomenou. Můžete mocensky jakkoli upravit starý přežitý systém, nepodaří se Vám zabránit stále větším hospodářským ztrátám a stále výraznějšímu pokulhávání československého hospodářství za vývojem západní ekonomiky. V politice lze, žel, provádět sebekrkolomnější převraty, jsou-li opřeny o dostatečně silnou moc. Jsou-li však zaměřeny proti zákonitým potřebám ekonomického vývoje, odnese to citelně životní úroveň lidu. A jelikož bez základních změn dnešního socialistického ekonomického systému nemůže být zabezpečena vyšší produktivita, efektivnost a ekonomická síla socialismu, než jaké dosahuje kapitalismus, stává se každý, kdo těmto změnám brání, zrádce základních socialistických myšlenek a cílů a bude jednou dějinami odsouzen.

K čemu je dobré tzv. uznání reality, když znamená jen jednostranné podřízení se daným mocenským poměrům, při naprostém ignorování nutnosti základních ekonomických reforem, bez nichž země hospodářsky upadá, když vynucené vzdání se potřebných reforem je lidu prezentováno jako záchrana socialismu. Něco jiného by bylo trpné podřízení se mocenské realitě a něčím jiným je aktivní diskreditace velké a humaní myšlenky socialismu propagandou, převrácení všechny lidské hodnoty a nečistící se žádné lži a demagogie. Politici, kteří se snaží vyvrátit a udušit progresivní myšlení a mravní sílu našich národů, usnadňují sice úlohu cizím interventům, avšak myšlení a citění lidu stejně nezmění. Kvantita propagandistických článků nemůže překonat kvalitu pravdy.

I když svět pod tlakem současných mocenských poměrů bude nucen přejít k dennímu pořádku a dočasně vzít na vědomí násilné potlačení slibného československého vývoje, nezmiří již nikdy velké myšlenky, které inspirovaly lid naší země, ze světa. Síly budoucího osvobození ČSSR narůstají. Sebesilnější diktatury, ať se opíraly o jakékoliv ideologické a mocenské mechanismy, byly odstraněny, jestliže se staly brzdou hospodářského a kulturního rozvoje národů. Ekonomická nutnost se dříve či později prosadí a vynutí si potřebné politické změny ve všech socialistických zemích ve směru úsilí československého Jara. Přinese i novou rehabilitaci oněch sil, které v dnešní ČSSR jsou pronásledovány, vyzvedne vysoko ideje, za něž bojovaly a umožní jejich realizaci. Potom vzniknou konečné podmínky pro dlouho očekávaný svobodný, socialistický, demokratický a humaní rozkvět našich národů, o který usilovali jejich nejlepší synové a představitelé v tomto století.

milan beco povedal a bolo

Najprv nebolo vôbec nič.
Potom dlho nič
a dnes je toho toľko,
že si niekto myslí,
že z toho jedného slova
sa dá vybudovať i cesta späť.
Na znak súhlasu musím nesúhlasiť.
Preložiť nohu cez nohu
a vysmiať sa tomu,
kto si myslí, že vyzau nájde svoje Ja.
Chudák ten, kto podriadil svoju zúfalosť
temtu života včiel.
Chudák ten, ktorému nezostalo už nič iné
než sa chopiť svojho osudu.
Veď Boh povedal a bolo.
I toto asi povedal.
A neni.
Nesmie tlačíaca sa srvátka
prerastať tkáň tela budúcnosti
a zamykať klopne srdcu ľudskosti.
Veď i tým jedným slovom
sa líšime od neľudi.
Hoci niekedy v sladkom bezvedomí
ale urobiť niekoľkokrát tú istú hluposť
dokáže len to, čo žije.
A my sa predsa nechceme vracat.

ivan sviták

budoucnost národa

„V našem osudu se odehrává dějství světové, které bude s velkou a slavnou nutností, pokračovat dál. My se nemáme co bát světového vývoje. naopak. Každé násilí je krátké na obecnou lidskou potřebu svobody, míru a rovnosti mezi lidmi a národy.

Karel Čapek, 1938

Dějiny národa nekončí okupacemi. Každá okupace má za následek, že národ musí hledat nové podoby své existence, svého myšlení, že je vystaven novým zkouškám. Ruská okupace má ovšem vážné následky pro celou sovětskou sféru, pro náš stát a pro národní kulturu, protože znásilňuje státní a národní myšlenku.

Jedenapadesát let po pádu posledního Habsburka se zdá, že Rusové převezmou úkol vytvořit podobné imperium z východoevropských okupovaných národů a že zřídí svou monarchii prostě proto, že tomuto plánu nikdo v Evropě není schopen a ochoten čelit. Zatím je nesporné, že zásada nezávislosti pro východoevropské státy přestává platit, že je vystřídaná silnou integrační tendencí a že po diktátu vůči ČSSR budou následovat diktáty další, třeba formálně zdvořilejší. Sto dvacet milionů lidí východní Evropy zaplatí znovu osudnou chybu americké zahraniční politiky na sklonku války.

Prostor velkoruského šovinismu je Brežněvovou doktrínou rozšířen způsobem, jehož se neodvážil ani Stalin a je navíc pseudolegalizován argumentací, kterou mezinárodní právo dosud nepoznalo. Čes-

ký a slovenský národ bude žít v tomto prostoru, bude sdílet osudy ruské nadvlády, okusí nagajku i hrozbu Sibiři, bude vychován k důslednější revoltě právě terorem od národa, který nikdy nepoznal demokracii, Evropu a lidská práva. Pozná, že nepatří do sféry Východu, pozná nové přátele a nepřátele. Nejtěživějším důsledkem okupace nebude však trvalá přítomnost armád okupantů, ale vnitřní fašizace sovětského systému, jež se bude odrážet ve východní Evropě jako snaha o technokraticko-fašistoidní společnost, klerou tak úspěšně reprezentuje již dnes současně antisemitské, populistické, elitistické, antidemokratické, antiintelektualistické a nacionalistické Polsko, vedené Pilsudským-Gomulkou. Tato vnitřní fašizace, importovaná z SSSR, povede zároveň k růstu konfliktních situací a k prudké degeneraci komunistické strany a její elity.

Důsledky okupace pro ČSSR jsou tak katastrofální, že po prohrané válce nemohly být horší. Černíkova vláda zdánlivých obětí neostalinismu se podepsala pod dokumenty, které by Antonín Novotný nebyl podepsal, protože by se je neodvážil předložit žádnému státnímu orgánu. Černíkova vláda legalizovala okupaci, přijala moskevský diktát, neprotestovala u Spojených národů a zaujala tak tutéž pozici, jakou by byl zaujal Indra, Kolder a Bilák. Sklidil totéž, co oni, protože v historii je dostatek případů, kdy nové vlády zdědí úkoly starých vlád a musí pokračovat, chť nechť, právě v oné politice, kterou dříve odsuzovaly. Koncem srpna 1968 by žádný Čech nebo Slovák nevěřil, že ti-

tíž lidé, kteří dostali v Moskvě za vyučnou, se neodváží prezentovat svým národům k 28. říjnu – k padesátiletí republiky – legalizaci okupace, přijetí diktátu, schválení nestoudné likvidace státní suverenity. A přece je tomu tak. Komunistická strana diktát přijala, národy nepřijaly a nepřijmou.

Komunistická strana má výlučnou zodpovědnost za kapitulaci, okupaci a ponižení národů Československa, protože nedokázala a ani v budoucnu nedokáže, že je schopna vést lid, demokratické hnutí a dělnickou třídu. Komunistická strana selhala jako garant státnosti i jako garant socialistického programu budoucí společnosti, protože se neodvážila v kritické chvíli opřít o lid, o demokratismus obou národů. Selhala právě v revoluční situaci, kdy měla na prostou podporu a kdy se přibližily naše národy autentickému smyslu socialismu tak, jako nikdy dříve. Národ promíjí vinu plačícím politikům, protože chápe osobní tragédie. Dějiny nepromínou. Radikální studenti a intelektuálové měli od začátku nedůvěru k oné politice reforem, která nechávala lid za dvěma reálného rozhodování a chtěla omezit reformní proces na výměnu elit v komunistické straně. Jejich chladná a kritická skepse se, bohužel, plně ověřila jako realistické oceňování politických možností nových vůdců, dočasně koketujících se socialistickou demokracií.

Důsledky okupace pro národ jsou horší než důsledky pro stát, protože jediná perspektiva, jaká zůstává lidu, je technokraticko-elitistický, byrokraticko-diktátorský společenský systém, který bude stejně nesnesitelný jako nevykonaný, protože bez politické reformy se ekonomika nemůže ozdravit. Degenerovaná mocenská elita bez reálné moci se bude muset brzy opřít o docela neulivní policii teror, nabídne spotřebně privativistický životní styl apatickým masám a bude vládnout s pocitem nejistoty a viny, sláhá mluvením pohrdáním. Zatím skutečná intelektuální elita národa se nebudou moci projevovat. Velkorysá korupce najde jistě postupně znovu cosi, co ji bude reprezentovat, bude zase vyřachována z každého politického vlivu, zatímco mocen-

ská elita státu ztratí státní moc. Je jen otázka času, než vládě a lidu plně dojde její skutečný úděl lidí, kteří mohou být posláni na Sibiř či na čínskou hranici, a to v kvantech, závislých na blahovůli cara, potřebách jeho říše a bratrské pomoci spřátelených armád. Nabídka Brežněva Dubčekovi, že umístí čtvrt miliónu českých vojáků na čínsko-sovětské hranici na Sibiři nebyla vůbec platonická.

Rozčarování z vůdců, apatie a pohrdání, rozklad fiktivní národní jednoty a skepse budou první citovou reakcí, stejně pochopitelnou, jako rozčarování z příliš velké lásky. Ale v této malé zemi je tolik chytrých a kritických hlav, že naleznou nová řešení, které znovu spojí intelektuály socialistického Československa s národem a Evropou. S plnou nedůvěrou k neostalinismu fašismu, jenž se začne plížit zemi, budou nalézat teoretické a praktické cesty, jak dekomponovat totalitní diktaturu, jak pokračovat v socialistické demokracii a jak vyhnat okupanty.

Evropské hodnoty jsou nedělitelné na obou březích Labe. Suverenní stát, demokracie pro lid, sociální spravedlnost, svobodná kultura a hodnota jedince jsou ohrožovány vždy v celé Evropě, kdykoli jsou ohrožovány v kterékoliv její části. Myšlenka československého socialistického státu byla ideovou kontinuitou svobody, suverenity a socialismu. Krach této myšlenky pod pásy sovětských tanků neznamená porážku jednoho strategicky nešťastně uloženého státu, znamená porážku Evropy, jejích hodnot, jejího ducha. Evropané to nechťejí vědět, ale dějiny jim vnutí poznání. Dnešní Češi a Slováci poznali odpověď na otázku zda člověk může být svoboděn ve věku totalitních diktatur a zda východoevropský národ může žít v suverenním státě. Empirická negativní odpověď je stejně jednoznačná. jako nutnost protestovat proti empirii dějin, s vědomím, že odvaha mění chování nepřítelů.

My, Češi a Slováci, víme na čem jsme. Ale ptáme se vás, Evropanů na Západě: mohou existovat suverenní národy ve věku totalitních diktatur? Tato otázka by vás měla zajímat. Jste totiž na řadě s odpovědí – i jinak.

ká tolik uměleckých děl, tak nepodobných zmíněným poučkám a jejich reprodukcím? Je to asi tím, že (kromě tradice a nechtěné univerzálnosti příslušníka malého národa) umělec byl nucen pracovat opravdu pro lidi, nejen pro trh, nebo pro pochybenou slávu davu. To je jen kusé určení, ale snad bude alespoň zhruba charakterizovat nejen postoj umělce, darce životně důležitého umění v zemi, kde jiné požitky jsou silně omezeny, ale i jeho osobní odpovědnost k dílu, které musí vyjadřovat myšlenky a pocity jeho i ostatních lidí. Divák, jako spotřebitel, hledá únik z každodenního života, ale u nás trochu jinak, než přejedený spoluúčastník hospodářského zázraku. Náš divák chce trávit, zatímco západní divák chce, aby mu bylo umožněno při dobrém trávení. Náš divák chce, aby se mu něco povědělo, co by jinak pověděno být nemohlo nebo nesmělo, náš divák čeká na každé slovo, hloubá, hraje si s ním, prozkoumává je, obrací se stoji za ním, mnohdy si domýšlí i víc, než bylo v tom slově ukryto, a tak vytváří novou, zřejmě lidovou hodnotu díla. Pak je také radostno pro takového diváka tvořit, pak je také radostno dále vymýšlet i aplikovat a rozvíjet. Jak to, ale, že mocipanstvo dovolilo tyto výlety, jak to, že dovolilo smazat kladného hrdinu socialistické společnosti, jak to, že dovolilo rozvoji umělecké osobnosti tam, kde vše ostatní muselo být ujařmeno pod poučkami „gěníů“? Snad to bylo i tím, že i „génius“ ponechá skulinku, a tu mohl najít právě ten do tmy ponořovaný tvůrce, jako i tonoucí se dere na hladinu, za světlem, za vzduchem...

cena do liberce

Prvním nositelem ceny Augusta Perreta v Československu se stal ing. arch. Karel Hubáček (1924) za projekt a realizaci televizního vysílače na Ještědu. Hubáčekův projekt vyniká jasností a šťastnou harmonií i spojením s okolní krajinou. Statické problémy vyřešil autor konstrukčními prostředky velice citlivě a vynalézavě. Je příznačné a typické pro dnešní režim v ČSSR, že významný ing. arch. Hubáček nemohl pro tuto cenu – udělovanou pouze několika málo architektům světové pověsti – osobně přijet. Pro „cestovní předpisy“ a také pro nedostatek finančních valutových prostředků. (JB)

aktivita výtvarníků

Několik úspěšných výstav mají již za sebou členové výtvarné skupiny „The Group of Contemporar-tist 68“ z Toronta. První společnou výstavu plánují do Toronta, později také do New Yorku a do Evropy. Skupina se může pochlubit členy nejen z Kanady a USA, ale i prakticky z celé Evropy.

Jeden z našich spolupracovníků – výtvarníků, fotograf Josef Rakušan se představil lázeňským hostům v Bad Sossersdorfu (NSR) soubojnou výstavou svých fotografií. Podle časopisu Westfalenpost měly práce Josefa Rakušana, mladého pražského umělce, žijícího dnes v NSR, velký úspěch u návštěvníků Brunnenhauscafé, v jejíž výstavní síni se přehlídka Rakušanovy tvorby konala.

„Experimentující dokumentarista“, jak západoněmecké noviny Rakušanovi říkají, se představuje dnes i našim členům na 6. straně TEXTu. V každém případě Josefu Rakušanovi k jeho „exilovému“ úspěchu srdečně blahopřejeme. (JK)

Nebo také i proto, že opozičním programem proti všemu a všem odkojení komunističtí vůdcové svou „přirozenou inteligenci“ pochopili, že na vše nestačí a nechali toho právníka, aby právníčil proti nim – a tím i pro ně, a tak také nechali toho umělce, aby tvořil s nimi – a zároveň proti nim. Když to někde přesáhlo meze a lidi se moc bavili, pak stačilo prohlásit, že ten a ten herec má rakovinu hlasivek a že si musí odpocínout, že ten a ten spisovatel dostal tvůrčí dovolenou – ten a ten právník dostal pět let, protože zkrusoval údaje ve prospěch tovaryšů.

Byl to a je složitý život v té naší vlasti, tam kde Blaník se stává důležitějším než Říp a kde Jánosik zastíňuje ostatní velikány. Nebylo tam lehké být ani právníkem, ani umělcem, ani dělníkem, ani divákem. Nebylo lehké vysvětlit arbitrovi, že zmetky „to je fajn“ a zpoždění v dodávkách je vlastně velkou výhodou pro mohutné stavby socialismu. Nebylo lehké tvořit pro tvůrce, protestovat pro zpěváky protestongů. Ještě dříve snadné bylo díla prosadit ven, aby svět viděl a slyšel. Ale svět pochopil, i když neměl to oko, to ucho a to srdce, pro které bylo tvoření. Protože, konec konců, ono to bylo děláno pro lidi, a proto to mělo i obecnou platnost. Jistě obecnější, než poučka, že chci-li mít smysl pro hudbu, musí mi tu hudbu někdo vytvořit. Snad bych pak mohl dohnat a předehnat? Náš umělec dokázal, že se dá „hudba“ tvořit právě z toho přirozeného smyslu pro ni samu a pro život kolem ní. A pro lidi. Takže jak je to vlastně s těmi marxistickými poučkami? A nejen v umění...

ladislav pavlík

umění a lidi

Možná, že se tato úvaha mohla také jmenovat umění a život. Protože lidi, to je vlastně život sám, ať již v pevném sevření pouček dialektického materialismu všeho a nic souvisejícího se vším, nebo podle zásad křesťanských souzvuků pro symbol konání potomstva Adama a Evy podle přírodních zákonů, kterému se zvykalo říkat „žítí“. To jsou dva extrémy, které jsme zažili ve výučbě v průběhu jedné lidské generace. V tak krátké době, že aniž jsme zažili jedno, bylo nám vnuceno druhé. Aniž bylo první popřeno, nebylo druhým nahrazeno.

Možná, že by se také mělo mluvit spisovněji a lidem říkat lidé a ne lidi. Ale to už je vedlejší. Jen když smíme neříkat lid. Chťtí hovořit o lidstvu by bylo nabubřelé, i když jsme si na tyto pojmy v souvislosti s poroučením větrům a dešti zvykli.

Světlonosiči ismů využívali pouček svých hlasatelů příkazání a nebylo jim to ani tak směšné, jako

třepotání rudou knížечkou otce Maa. Možná, že tu dobu nedoceňujeme, možná, že ji oni přeceňují. Jedno ale je jisté, že některé příští generace budou celou naší éru číst v učebnici pouze na jediné řádce, kde třeba historik zaznamená, že „v Evropě v té době byl učiněn pokus o převrácení lidského řádu učením, které vycházelo z filozoficko-ekonomických pouček jakéhosi Karla Marxe“. Snad těch řádek bude víc, snad se bude sloušet poznamenat (za což budou obzvláště snaživí žáci odměněni), že tyto poučky byly vymyšleny ve století jednom a aplikovány až ve století druhém... Současník nemá možnost dokončit, konečně, nechť dokončí historie sama. Jedno však je jisté již dnes: Platon byl geniální básník, filosof, ale těžko asi mluvil do orby malému sedlákovi na svazích Olympu. Luther, Hus, hlásali své pravdy z oboru křesťanství, ale asi neradili lučištníkům, kteří hájili ty jejich pravdy, jak konzervovat tetivý luků a samostřílu. A Lincoln konečně spravoval velkou novou Ameriku a své ekonomické i politické já opíral o teorie odborníků. To jen tak namátkou, abychom si uvědomili „univerzální genialitu“ s kterou máme, měli jsme a bohužel ještě budeme mít co činit v naší krátké generaci.

Pak ovšem nikoho nesmí překvapit, když kromě spousty sociálních, ekonomických, společenských a jiných definic nevyjde na prázdno ani umění. Pochopitelně dotvrzováno geniálními postřehy ze života, počínaje Marxem, přes Gottwolda, Chruščeva až po posledního autora té nejtětlejší knížčky o marxistické tvorbě. Ovšem zarážející je to, že vždy se pracuje s hotovými a snadno de-

finovatelnými pojmy, které již musí existovat, aby je bylo možné přetvořit, přizpůsobit, naučit se je vnímat. Jako malý příklad jeden citát z Karla Marxe, z jeho filozoficko-ekonomického rukopisu z roku 1844: „hudební smysl člověka vytváří teprve hudba“.

Musíme si být vědomi toho, že takto vytržen ze svých souvislostí není zcela regulérně polemizováno, kdybychom nemuseli a nebyli nuceni žít pod tíhou každodenních praktik z podobných pouček – ještě hůře vytržených ze souvislostí, než jsme to udělali pro naši úvahu. Kdybychom nestáli před nepochopitelným rozporem toho, že právě pod bdělým dohledem tohoto „geniálního učení“, které snad nevynechalo ani jediný obor lidské činnosti, až snad právě na ten prapůvod zrod, kdybychom nemuseli stát před diametrálním rozdílem mezi tím, co se hlásalo a mezi tím co se vytvořilo. Jeden právník, zaměstnaný po dobu všehoprolidismu ve fabrice, kde jeho jedinou povinností bylo obhajovat pře v arbitrážním řízení za nedodání a neplnění, říkával, že je placen za to, aby nesmyslná nařízení obcházela a tak proti nim vlastně udržoval rovnováhu částí národního hospodářství. A fabrika skutečně díky tomuto právníkovi plnila plán, i když nedodávala a vyráběla zmetky jako ty jiné. Sta právníků takto plnilo plán. Sta umělců, vzor poučkám a vzorům schématismu, vytvořilo díla, která vzbudila úžas a nám, poslední emigrační vlně, budou dlouho pevně zakotvena v duších. Jak to, že tam, kde je svoboda a z domova tolik obdivovaná volnost projevu, se umění rozhodlo takřka výhradně pro cestu konsumní? Jak to, že doma vzni-

slávka hněvšinská

nedokončený dialog

Sešli se jako obvykle v kavárně. Sedli si proti sobě, nad kostkovaným ubrusem a objednali horkou, černou kávu. Ona, protože se stále ještě odmitala přizpůsobit zvykům národa, ve kterém dočasně žila, on, protože doufal, že ho černá břečka povzbudí a vyvede z deprese, ve které se poslední dobou tak často nacházel. V duchu si připravoval co ji řekne, celou cestu o tom přemýšlel, věty si předříkával, věty, které pak nakonec ani nevyslovil. Vzbuzovala v něm pocit nejistoty, nevěděl proč, domníval se, že k tomu ani nemá právo. Její klidné, jakoby naprosto promyšlené jednání ho vždy odzbrojilo, rozmetlo na kusy jeho pečlivě připravený monolog. Znovu a znovu ho ohromovaly projevy jejího čirého idealismu — který snad byl její největší a nejsilnější zbraní.

Co pořád děláš, zeptal se. Řekla: Sedím proti tobě. Snažil se o klid: Nemusíš být uštěpačná.

Provinile se usmála: Promiň. Chci koupit auto, řekl. Gratuluji, odpověděla. Našel jsem na to za necelej rok.

Řekla: Výborně, doma bys to nedokázal.

Jano, miluješ mě vůbec ještě? Ona: Proč se ptáš? Vždyť víš, že ano.

On: Viš, chtěl jsem ti už před několika dny něco říci. Ona: Ano?

On: Stále se na to připravuji a teď nevím jak začít.

Usmála se. V jejím úsměvu se však objevil smutek.

Ráno mi řekl šéf, že mě pošlou do té Indie. Znamená to dvojnásobný plat, služební byt. Za to se už užijí rodina i ještě něco našetří. Na vánoce bychom tam mohli už být...

Bychom mohli...? Ano. Jano, můžeme se vzít — třeba teď — hned!

Seděli proti sobě, nad kostkovaným ubrusem, obklopeni ne-

osobní atmosférou zakouřené kavárny. Proč nemůžeme k sobě blíže, myslela si. V rychlé retrospektivě se před jejím zrakem vynořily dny, týdny ba i měsíce, které společně prožili v této cizí, byť i pohostinné zemi, týdny společných radostí, toužení i stesku, týdny a měsíce, v nichž si uvědomovali, jak život by mohl být krásný kdyby...!

Milanův hlas se nyní zvýšil: Jano, doma je konec. Musíš si to uvědomit. Chci, aby naše děti vyrůstaly v lepším světě, s rovnou páteří, aby se nemusily neustále učit měnit své názory, aby byly hrdé na to — tak jako jsme byli my loni — že nepatří k národu, který se nemusí stydět za své dějiny, který je nemusí noustále přepisovat.

Pohlížela na něho mlčky. Po chvíli ze sebe vydala:

Ale Milane, snad se doma také ještě dá něco dělat... I tam musí někdo zůstat, kdo by se pokoušel udržovat kontinuitu toho všeho, o co jsme se snažili v roce osmašedesátém...

Hlasitě se rozesmál.

Snad si nemyslíš, že z toho má být něco zachováno? Proto ses dvacet let učila dialektice, abys teď tak naivně důvěřovala? Zpět se přece nikdy jít nedá, jediné kupředu. O co je tedy socialismus hodnotnější než kapitalismus? O co? Když může jednou mocenskou ranou vyhladit tužby a přání miliónů lidí, když může zcela svobodně revokovat a anulovat prokázané pravdy, se kterými tyto milióny souhlasily, které viděly na vlastní oči. V co pak mají věřit naše děti, v co máme věřit my? Jano, miluji tě, prosím tě, aby sis mě vzala, abychom si už jednou mohli někde vybudovat skutečný domov, abychom se nemusili pořád něčeho bát, před něčím utíkat...

Mlčení, které se najednou mezi ně veřílo jako nevídaný host, je oba ohromilo. Naklonila se k němu.

Milane — já...

Jano, máš před sebou celý svět. Můžeme si všechno v klidu prohlédnout, poznat, už nám nikdy nikdo nebude nařizovat jak máme myslet...

Milane — počkej, musím ti něco říci! Psala mi sestra, Mamin-ka stuně. Je stará. Dostala jsem také dopis z divadla. Budou na jaře dávat Shakespeara, Romea a Julií. Mám hrát Julií. Televize mi nabízí dobrou roli. Milane, uvažovala jsem o tom moc, nespala jsem... Bylo by náramně jednoduché, kdybys ti mohla říci prostě ano. Miluji tě...

Tak proč...?

Miluji tě — ale nemohu si tě vzít. Vždy bych se nenáviděla za to, co jsem udělala. Oba mluvíme jinou řečí. Já nechci stále vandrovat po světě. Chci být doma, mezi svými. Potřebuji svou zem, nemohu bez ní existovat. Je mou živnou půdou. Jsem herečka, cítím, že mě diváci potřebují, tak jako i já potřebuji je. Neumím zdejší řeč, a i kdybys se ji snad někdy naučila, nejsou tu žádné záruky, že by mě skutečně vpustili mezi sebe, že by mě přijali. Nejsem jedná z nich. A nechci být emigrantkou, plazit se po kolenou, zapírat sama sebe, své názory jen proto, abych se tu umístila. Jsem stále ještě hrdá na to, že jsem se narodila právě v Československu a ne někde jinde, nikdy na to nezapomínám.

Vykřikl: Já také! Budeš se divit, ale já také! Ovšem život doma je dnes udušen. Pokusili se o vraždu národa. A my, kteří jsme tady venku, nesmíme ani chvíli zapomenout na to, že jsme tu jen proto, abychom světu řekli jak to ve skutečnosti všechno bylo... Abychom vysvětlovali, přemlouvali, dokazovali. Má-li být svět jednou lepší, mají-li malé státy mít skutečné nárok na existenci, pak je nutné stavět svět zítřka na jiné bázi, na bázi, která by se skutečně jednou dala nazývat pravdou a která by neměnila svou barvu podle toho, kdo by ji právě vládl. Nebude to lehké. Svět v zásadě nechce slyšet pravdu — konvenční lži mu docela vyhovují. Je to pohodlnější a je to nakonec stará, osvědčená metoda. Vidiš sama, jak si na to všichni zvykli! Do té míry, že se pravdy bojí...

Pokračovala až po delší chvíli: Vim, Milane, chápu tě. Respektuji tvé stanovisko. Nic ti nevyčítám. Říkám ti jen, že bych ti tu nevydržela.

On: Už ses rozhodla kdy odejdeš?

„Sorry, Tony!“ Jen on se totiž ještě neobjevil, došlo už i na Hendrycha, došlo už i na celou řadu dalších. Těše, tichounce, řekl bych, že tak plíživě, jak se jen kontrarevoluce umí připlížit, se znovu objevili na scéně. Ve starých kostýmech, ve stejných rolích, se stejným repertoárem. A přišli bez okázalých rehabilitací, bez slavnostních fanfár, jaksi samozřejmě. Konec konců, fanfáry by dnes zněly tak jako tak falešně.

Trouba archandělova, poněkud změněná v drnčící balalajku (snad pro stylovou čistotu), svolává k poslednímu soudu. Změn v orgánech, organizacích a spolecích je už tolik, že všude věvodí dnes úplně jiní, než byli původně zvoleni. Odboráři, zelináři, cyklisté, vrtači artézských studní, pozemní hokejisté, baráčníci, chovatelé drobného domácího zvířectva a další a další a jiní a ještě jiní podporují svými ujištěními vládu a stranu, všechno jde jako na drátku, principál s Leninovým řádem na hrudi je střídavě dojat a střídavě rozhořčen odezvou zlotřilců, jsme na prahu nového roku, je třeba bilancovat a dělat účet.

Jen málo vyvolených ze stovek členů uměleckých svazů dojde cíle, jen málo z nich „zaslouží si sladkou odměnu“ (abych použil reklamního sloganu pražské televize). Šéf kultury volá pod své ministerstvo všechny lidi dobré vůle a odmítá pokoj těm jiným. Rada inspicentů, provinciálních herců, hudebníků z venkovských divadel i zasloužilých tvůrců podepisuje listopadovou předvánoční koledu a hospodář Bružek je připraven rozdávat po Novém roce „štědrovku a kravám po výslužce“ (abych použil tentokrát slova klasika).

Umělecké svazy mlčí nebo dokonce odmítají koledovat. Autoři Botostrojí oprášují své „díla“ z dob, kdy Hrabalové, Holanové, Škvorečtí a další psali do šuplíků. Famíra už leští rámy k souborné výstavě a Přemysl Kočí (s čerstvou výslužkou v kapse) publikuje své vysvětlení národu, pro o vlastní podpis.

Zatím jsou jen desítky herců, ochotných k sebrání role Tartuffa. Desítky, snad stočka či dvě svatoškovských pokrytců, vydávajících se za umělce a publicisty, sdružené v „pokrokové frontě“. Věří, že se tak stanou rychleji umělci a publicisty non plus ultra, že si dodatečně vykoledují rourku s diplomem zasloužilosti. Není horšího neštěstí pro umělce, než získá-li úspěch tímto způsobem. Není také většího trestu, než skutečnost, že to každý z nich sám o sobě dobře ví. Protože — řečeno na závěr s Goethem: „Nasad si paruku o miliónech kadeřích, postav nohy na loketní chudý, přece zůstaneš vždy jen tím, co jsi!“

JAROSLAV KUČERA

Ona: Ano. On: Těšil jsem se na — na nás — na mnoho věcí. Ona: Nevěřím, že kromě smrti. Je něco skutečně konečného... On: To tedy na útěchu? Hrubě se rozesmál. V jeho smíchu bylo však slyšet něco, co se nápadně podobalo vzlyku. Nastala pomlka. Ona: Milane — Milane, myslíš, že jsem — slabá?

Dlouze se na ni podíval. On: Ne — nemyslím. A po chvíli dodal: A Jano — Jano, myslíš, že já jsem? Se slzami v očích si prohlížela jeho známou tvář; tvář, kterou si ještě před nějakou dobou přála mít ve své blízkosti — po celý život. On: Pane vrchní — platit!

jiřina žáková

dvě imprese

I. PANÍ ŠUMOVÁ,

bába ovocnářka z Plzně, prodávala kolem roku 1930 ovoce nejprve v průjezdu domu a potom v boudě na mostě. Paní Šumová byla ruměnná, tlustá paní a vždycky zahalená v jakýchkoli tmavých houních.

Jednoho dne stojím já — dítě — u té boudy na mostě a naše Zanyňka kupuje ovoce a při tom se baví s paní Šumovou.

Vtom se náhle objeví několik ošumělých kluků, přerušují hovor paní Šumové se Zanyňkou a hlasitě volají jeden přes druhého: „Páně, dejte nám ňáký nahníly jablka...!“ Dodnes si pamatuji, že nevyslovili slovo „prosím“, protože k němu nebyli vedeni a byla krize.

Paní Šumová ihned přerušuje hovor se Zanyňkou a moje oči sledují její ruce, které vybírají ovoce ze všech vystavených ošatek, ovoce, na kterém byla malinká nebo větší nahnědlá „dubka“. Ruce paní Šumové vybírají tak dlouho, až každý kluk má v náruči kolik může pobrat a kluci se už při podílení zakusuji a bez děkování odcházejí — protože k tomu nebyli vedeni a byla krize.

Paní Šumová hned pokračuje v přetřeseném hovoru se Zanyňkou a

já sleduji očima mizící kluky a ještě mi napadá, že ovoce bylo pojídáno nemyté, ale to je jedno, že paní Šumová je stejně hodná, protože vybírala ovoce z ošatek „pro lidi“ a ne z odpadkové bedýnky — a tak se kluci najedli dobrého ovoce — protože se pořád mluvilo, že je krize.

II. TRŽNICE V PRAZE.

do které se vchází z Ulice 28. října. Nejsem už dítě a píši se léta kolem roku 1970.

Vcházím do tržnice jen tak. Již při vstupu vidím frontu ve čtyřstupech, která je ale tak dlouhá, že nelze dohlédnout, co se děje na jejím konci.

Jdu podél fronty a trvá to dost dlouho, než dojdou k jejímu konci. Fronta končí u jedné ošatky a mnoha beden. V ošatce jablka, mezi nimi zapichnutá velká cedule. Všechna jablka v ošatce jsou poznamenaná menšími či většími nahnědlými „dubkami“.

Chvilí stojím a koukám, koukám na to čtyřstupové ponižení a vzpomínám si na paní Šumovou.

Utíkám pryč, předstírám smrkání a napadá mě, nestojí-li v některém čtyřstupu ti tehdejší kluci.

Sám.

Z galerie našich spolupracovníků
JOSEF RAKUŠAN

útržky
z kalendáře

Pan Svět, můj nejmilejší hydlina Soudníček Franty Němec, se vždy usmíval mdlým, unaveným úsměvem a jenom občas, když zdvihal sklenici s pivem, zamručel stářecky zlomeným hlasem „hojdaná!“ Uprímně řečeno, nemám dnes pro tuto bohulibou činnost pana Světa mnoho důvodů. Jednak mi místní, bavorské pivo zrovna moc nechutná a navíc — jaképak vlastně dneska „hojdaná!“ Psát vánoční fejeton o tom jak se zabijí kapr — a většinou ani nezabije — se mi jaksi nechce v době, kdy těch kaprů není mnoho po ruce. I doma, pro známý nedostatek masa — zavazující podle oficiálního tisku „zlas-teneckými řezníky, kteří zrovna tovar neobjednali“ — vyvalili totiž letos sudy poněkud dříve. A tak stojí fronty už skoro měsíc i u kádí a kádíček s vodou, vytékající do rozkopaných ulic.

Suma summarum, není tedy vlastně mnoho důvodů k onomu „hojdaná!“ Dejme si tedy klidně třeba beraněnka a čekáme trpělivě na své Weihnachtsmanny, Nocly či St. Clause. Doma, doufám, bude snad ještě letos chodit obligátní Ježíšek, i když ani Děda Mráz na sebe už asi opět nedá dlouho čekat. Všechno se totiž vyvíjí — jak řekl mnohokrát citovaný filosof. Já k tomu dodávám jen tolik, že se všechno i mění. Třeba takový kluk s „plackou“ na klopě. Kolik jich chodí po velkoměstech Evropy, inzerující tímto svérázným způsobem své názory, své většinou pubertální fóry, chutě a nálady!

Když jsem odjížděl loni z Prahy, nosily se nápis „I love Waldemar“, či „In pivo veritas“ a ti světláčijsí pubertálové dávali na vědomost kolejničkám „Kiss me!“ Ted se v Praze nosí „placky“ s podivuhodně nepubertálními a zaskvěcenými nápisem „Sorry Tony!“ A každému je jasné, co má vlastně prominout neblaze proslulý pátý prezident malého středoevropského státu.

jaroslav prášek

opustím-li tě,

nezahynu. Jako člověk samozřejmě. Dokonce je to složitější o další rozpor, existující zatím spíše jako otázka — co dalšího lidského poskytuje dnešní Československo biologickému tvoru, který se člověkem stává teprve existencí v lidské společnosti? Ne mnoho, snad jen totální solidaritu v morálním odporu, drtivě většiny spoluexistujících.

Otázka po příčinách odchodu z Československa, je pravděpodobně klíčovou otázkou emigrace. Ne pro krátké spojení prosté volby lidské svobody. Spíše pro hluboký obsah otázky, která vlastně zhodnocuje příčiny odchodu jako poznání, že komunistické hnutí nemá žádné potentní zdroje pozitivního řešení vývoje společnosti.

Kvalifikovat příčiny rozchodu s komunistickou stranou a komunistickým hnutím není pro člověka, který poznal historickou úlohu tohoto hnutí, těžké. Jako motivaci rozchodu lze vzít kterýkoliv moment funkce hnutí v posledních deseti letech. Jen těchto 10 let poskytuje svoji koncentrovanou negativností dostatek důvodů k rezignaci na příslušnost ke komunistickému hnutí.

Období od roku 1959 je v komunistické straně obdobím prohlubujících se permanentních krizí, které zasahovaly negativně přes funkci degenerovaného stranického aparátu do života společnosti. Tento proces, utvářený nejen na vnitřních vývojových kritériích, které byly spekulativně určeny s cílem zachování propagandisticky stanovených představ o modelu socialistického státu, ale závislý také na vnějších kritériích, která v západních zemích obsahovala s dokonalejším modelem ekonomiky také dokonalejší model oficiální demokracie, zvyšoval v zemi napětí. Napětí, jehož protipóly byly na jedné straně křečovitý a násilně utvářený model, v němž chybějící skutečnosti a konkrétní fáze byly nahrazeny spekulací a demagogickými hesly a na druhé straně snaha určitě části společnosti o nale-

zení přirozenějších, pozitivnějších děl modelu, které by logicky doplnily populární sociální cíle socialismu.

Základní metodou, kterou komunistická strana při řízení společenských procesů uplatňovala, byla metoda vlády průměrných, metoda demagogického nahrazování omylů jedněch, omyly druhých. Základním stavebním kamenem stranického řízení se stal funkcionář, nenesoucí ani nejmenší hmotnou nebo morální odpovědnost za úroveň státní moci a ekonomiky. Anonymita prostoupila všechno stranické konání a vytvořila situaci, v níž se za historické chyby plati „sebekritikou“. Strana tak vytvořila systém logického sebezníčení státu. Stranický aparát, který už 15 let pracuje ve složení, které se změnilo pouze asi ze 30 %, tento aparát sám sebe soudí, rehabilituje a znovu vstupuje do společenského procesu jako infikující nádor, aby celý tento proces za několik let proběhl znovu po stejné oběžné dráze.

Bylo přece zajímavé a v obecné historii státu unikátní, jak policejné organizovaný stranický aparát toleroval v roce 1968 benevolentně fáze a momenty procesu, které směřovaly k jeho likvidaci, které fungovaly jako naprostý a totální protiklad praktik, které dosud uplatňoval. Tento aparát se najednou dává tomuto procesu k dispozici, sám sebe manipuluje proti sobě, aby tím sice dokázal neschopnost „vůdců“, ale sám sebe rehabilitoval jako skupinu nejvíce potlačovaných a vlastně progresivních lidí. Svědčí to o totálním rozkladu občanské odpovědnosti tohoto zhluku lidí, jejichž jediným tmelícím prvkem byla možnost prezentování moci bez následků v případě společenské havárie. Situace, kdy stejní lidé po srpnu 1968 zrekonstruovali své současné postoje na postoje minulé svědčí o naprosté degeneraci komunistické strany na skupinu manipulovaných členů s nadstavbou vedení, jehož jedinou a roz-

hodující kvalifikací je bezcharakternost, prodejnost a cílevědomá lhostejnost k základním historickým momentům národů Československa.

Každý, kdo prožil dobu od srpnové okupace v intenzivním občanském životě, kde se, jako například někteří novináři, angažoval proti praktikám totality a deformace, proti znovunastolení absolutistické komunistické vlády, nekritizovatelné a beztrestné za jakékoliv protilidové činy, musí dojít k momentu rozhodnutí. Jakékoliv pacifistické představy o tom, že zůstal, mít dobré úmysly, ale přitom sloužit špatným cílům, že toto je pozitivní pro historii, jsou protilidové a protihumánní. Slouží k vytvoření mezinárodní kamufláže, dezorientují sociální hnutí v jiných zemích, vytváří falešné iluze o procesu vývoje socialismu v podmínkách základního zespolečnění výrobních prostředků a převzetí moci komunistickou stranou. Slouží k podpoře despotického pojetí vlády, vlády komunistické strany.

Neschopnost udržet standartní rytmus, jímž dnes vyspělá část Evropy kráčí k vysoce dokonalým formám státní moci, zaručující zákonnou stabilitu občanské suverenity, a zároveň stabilitu společensky založené životní úrovně, tato neschopnost vytváří v Československa historický příklad obecné nedokonalosti socialismu už jako teoreticky pojatého systému. Zároveň celý proces cílevědomého likvidování jakéhokoliv pohybu k nalezení nových, pozitivních kritérií vývoje společnosti mě utvrzuje v názoru, že komunistické hnutí může snad mít energický, pozitivní význam opozice, ale pouze tam, kde existuje stabilní stát. Že však není schopné vytvořit samo všechny části celospolečenského modelu, aniž by v jeho podstatných dílech zcela vědomě a zákonitě narušilo základní nutné momenty vývoje.

A tak se vracím k úvodním slovům. Opustím-li tě — nezahynu. Není lehké, vyloučit z mechanismu vlastního života prvky, existující ve spojení s prostorem rodné země, přáteli, zájemem rodiny a rodu. Je ale mnohem těžší rezignovat na možnost aktivního boje jen pro zachování těchto příjemných životních prvků. Považoval bych to za jeden z úspěchů despotické komunistické vlády. Za to, že se ji

podarilo transplantovat do téměř uzdravených lidí orgány zhostejnosti a kapitulace. Volba další práce a způsobů cesty životem bude u mnoha lidí v emigraci dále modelována minulostí. Minulostí proto, že není možno beze zbytků odejít z mechanismu, jenž po dlouhá léta využíval většinu i jejich potenci ať intelektuální, nebo pouze

matematickou. Dále se angažoval, využíval exaktně nabytých znalostí je podle mého názoru, neefektivnější cesta odhalování degenerovaného komunistického hnutí, ho protilidového charakteru a může zároveň přispět k rehabilitaci sociálně a humanisticky pojaté demokracie.

myslili to skutečně poctivě?

Když jsem seděl počátkem devětačtyřicátého na Pankráci, svádl jsem se svými spoluvězni vášnivě slovní pitky o to, jak budou potrestáni ti, kdo nás do kriminálu dostali. Tehdy na cele B-116 nikdo nepochyboval, že nás mají na svědomí soudruzi a obecně se jim přisuzovala bez velkých cavyků šibenice. Všem, těm velkým i těm malým. Já jsem byl mezi sedmi jedinými, kdo hájil řádné odsouzení podle normálního trestního zákoníka a kdo bral v ochranu obyčejné souputníky bez funkce. Tyto zbytky soudcovského povolání se setkávaly s posměchem a dokonce s obviněním, že jsem sám kryptokomunista, který se do kriminálu mezi slušné lidi dostal poshým nedopatřením.

V těch dvaceti letech, která mezitím uplynula, se mnoho změnilo. Tresty na svobodě většinou vypršely nebo je zákonost — na chvíli bez pitomého přívlastku „socialistická“ — zkrátila. Ale, jak známo, oběšené a ubité nezvzkřísila ani ona. Legitimace komunistické strany přestala být jednou chvílí zajišťováním výhod a stala se potencionální převodkou do rukou estébáků v Ruzyni a jinde. Tuto trudnou nejistotu poctivých soudruhů zhltila vlna destalinizace, ale — bohužel — nebylo dost času, aby bývalí páni nad životem a smrtí trestníků oblékli hozný bonzáků nebo dokonce muklů. A tak slýchám, že se už zase postaru žít dá. Strana si oddechla a bdi. Bezpartijní se začínají zase bát nočního zazvonění u dveří.

Strana ve zdraví všechny nepohody přetrvala. Hrozně rád bych se nyní zeptal bývalých „spoluccníků“, zda by dosud hlasovali pro pověšení každého, i nejnevinnějšího soudruha. Obávám se, že by mi řekli: „Teď jako dřívce, kamaráde. Strana, to jsou přece její členové: důležití, kteří v ní viděli lehkou kariéru, i nicotní, které do ní nahnal strach nebo vídina nějaké výhodky; všichni prostě. Nikdo, kdo do ní vstoupil a byl v plném užívání rozumu, se nemůže, kamaráde, vymlouvat, že nevěděl, do čeho leze. Čím vstoupil později, tím hůře pro něj. Musilo ho poučit přece nejpozději národní povstání v Maďarsku, které bylo potlačeno ve jméno strany. Nejpozději ho přece musil přesvědčit úpád pěti vojsk do země, která se nadechovala k svobodě. Snad si nemyslíš, ty naivko, že komunismus může opravdu dostat lidskou tvář? V Maďarsku i v Československu jsou u moci komunisté, nikoli socialisté. Socialismus, zapomněl jsi, se od komunismu přece jen v leccems liší. Socialismus je synonymum pro lidskost, komunismus s lidskou tváří je zločinný nesmysl. Socialismus nemá zapotřebí epithet; komunismus nesnáší.“

Taková by asi byla jejich odpověď. Já bych mohl snad hauzlovat se jmény Dubček, Smrkovský, Císař. Mohl bych jim naservírovat dost rozšířený názor, že tihle soudruzi to mysli poctivě, dobře, a že není jejich vinou, jestliže pokus zlidštit komunismus ztroskotat. Nenamítal bych to s dobrým svědomím. Znáám zhruba minulost Smrkovského, znám školení Dubčekovo a znám Císařovu sebekritiku. Kromě toho: všichni, tuším, byli v partaji, když oprátkou a fáchymovem pronásledovala většinu národa. A jestliže byli, proč tehdy nezvedli hlas, proč se tehdy nerozešli s režimem, proč v sobě objevili lidskost až dvě desetiletí později? To mi nevysvětlil ještě nikdo. Právě tak ošidné bylo přiznání Chruščeva, že před Stalinem tančil na jeho pozvi kozáčka. A sotva by právě tohle pochopili bývalí fáchymovští muklové nebo osazenci cely B-116 na Pankráci. Kolektivní vina morální totiž existuje pro členy partaje právě tak jako ji norimberský tribunál uznal pro nacisty.

Dr. J. STRNAD

na konec roku

se bilancuje, zvažuje a plánuje. My v redakci, i vy doma. Jistě se také najde chvilka času na Vaše zamyšlení nad TEXTem, který se naposledy jmenuje „69“. Rozeslali jsme již 5 čísel, nepočítáme-li šestou „nulu“, která byla rozebrána — snad protože byla zadarmo. Nyní jste již tedy dostali pět čísel a jsou dnes ještě mnozí, kteří si myslí, že jim posíláme i tato čísla zadarmo. Jistě si spočítáte, že skupina nezávislých novinářů není dobročinným spolkem. Proto snad, že právě přáteli by člověk neměl ke konci roku být nic dlužen, jistě i tito poslední z posledních zaplatí své předplatné. Neporušte naše vzájemné přátelství pro pár — ne pro nás — postradatelných peněz. Děkujeme Vám.

Váš TEXT 69

Návod k placení předplatného:

V NSR buď převodkou z bankovního účtu, či poštovní poukázkou na Bayerische Vereinsbank, 8 München 80, Mauerkircherstr. 2, konto čis. 863 750, nebo složenkou Postschenckamt München, konto 2306 60.

v zahraničí buď mezinárodní poštovní poukázkou na adresu redakce, nebo na shora uvedeně konto, převodkou v bance, či posláním šeku v obálce.

V Kanadě se může platit: Money Order na Eva Dentová, Post Box 253, Port Credit, Ontario.

V Jižní Africe poštovním šekem na Miroslav Holub, 15. Jaracanda Lodge P. O., North Rand Modderfontein, Transvaal, nebo šekem na TRUST BANK, Krempton Park, Konto S/014538/488 — (Miroslav Holub).

Na platebních formulářích uvádějte laskavě přesné jméno a adresu — i na šeku.

Předplatné: pololetní: 10 DM, 2,80 \$ (letecky USA, Kanada, Izrael apod. 3,50 \$, Indie, Jamajka, Již. Afrika apod. 3,80 \$, Brazílie, Honkong apod. 4,20 \$, Austrálie, Japonsko apod. 4,50 \$).

roční: (se slevou na poštovném) 18,— DM, 5,— \$ (letecky USA, Kanada, Izrael apod. 6,40 \$, Indie, Jamajka, Již. Afrika apod. 7,— \$, Brazílie, Honkong apod. 7,80 \$, Austrálie, Japonsko apod. 8,40 \$).

Ceny pro zámorí jsou uvedeny v US dolarech.

malý oznamovatel

Odpovědi na inzeráty odesilejte (není-li uvedena přímá adresa) na adresu redakce. Cena jednoho řádku 2 DM — v rubrikách „práci hledá“ a „adresy“ zveřejňujeme inzeráty bezplatně.

PRÁCI HLEDÁ:

- Lékárník
42 let, přijme místo, nejraději v Českoslov. kolektivu. Zn.: „Německá aprobace“ — T/1248

VOLNA MÍSTÁ:

- Kuchaře a pomocné síly
prijme od 1. 1. 1970 český podnik ve Stuttgartu. Zn.: „Krajan-ské prostředí“ — T/1247

KÚZNĚ:

- Mince, rytiny, obrazy
koupím. Dipl. Ing. W. F. Müller, 68 Mannheim 1, Max-Josef-Str. 17, Tel. BRD 0621 36960 — T/1229
- Časopisy
v českém a slovenském jazyce v zámorí dodává Klub nových. Toronto, Box 81, Postal Station D. Otario — Canada. Vyžádejte si seznamy. — T/1250

České a slovenské

KNIHY

nové i antikvární prodává

i kupuje v rámci

zasílatelské knižní služby

CCC-Books

8 München 22, Postfach 207

Vyžádejte si seznamy — nabídněte

T/1246

SPOLEK KOMERČNÍCH INŽENÝRŮ — Zahraniční skupina, žádá všechny nové přistěhovalé komerční inženýry, aby se přihlásili s přesným udáním jmen a adres, načež obdrží od nás několik posledních oběžníků. — Pište na adresu: SKI-Zas. P. O. Box 3596, Durban, South Africa.

Všechny informace o pojištění — nemocenském, starobním, invalidním — v Německé spolkové republice. Výhodné i pro Českoslova-ky žijící ve Švýcarsku. Rakousku a jinde. To se jistě vyplatí pobírat nemocenské dávky v markách. Zn. POJISTENÍ do atl. T/1255

TEXT 69

Československý
nezávislý měsíčník

Czechoslovak independent newspaper, Tschechoslowakische unabhängige Zeitschrift.

Vydává Bohemia, Czechoslovak Cultural Committee. Šéfredaktor Jaroslav Kučera.

Adresa redakce: 8000 München 22, Widenmayerstr. 38, BRD. Telefon 29 41 62. Podepsané články nemusí vždy vyjadřovat názor redakce. Nevýžádané rukopisy se nevracejí. Toto číslo vyšlo 23. 12. 1969. Uzávěrka čísla 15. 12. 1969.

Cena jednoho čísla 1,50 DM.

Tisk: LOGOS, München, Bothmerstr. 14.

vladimír škutina

presidentův vězeň

5.

Bylo to pochopitelně od advokáta. Celou tu dobu, co jsme byli spolu v cele v Ruzyni, jsme si broukali písničku, kterou pak později zpíval Waldemar Matuška. Matuška ji zpíval o tuláku, který se vrací z cest, kde prožil už dost běd. To byla nová slova. My jsme si však broukali onu starou melodii z filmu z třicátých let a neznali jsme slova. Věděli jsme jen, že to začínalo „San Francisco“ a dál už jsme to neznali a jen jsme to broukali. Nyní mě advokát odboural poslaným motákem, v němž si vzpomněl na další tři slova. To byl celý on. Dobry bachať určitě myslél že je to kdovijaké heslo – snad šifra k připravovanému povstání.

Zvláštní kapitolou bylo mé setkání s církevní hierarchií. Jak už jsem vzpomněl, dostalo se mi té cti navlékat spolu s nimi korále, když mi na stavbě sklárny omrzly nohy. Navlékání korálků by se dalo nazvat samostatnou vědou – jakousi korálkologií. Korálky měly svá jména. Dodnes mi zní v uších věta, pronesená hned první den mého příchodu mezi korálkáře.

„Excelence,“ požádal jeden z vysokých církevních hodnostářů svého druhu z hierarchie. „Byla byste tak laskava a podala mi ten trokajl?“

„S nevšední radostí Eminence“, odpověděl oslovený hodnostář. „Přesto bych vás co nejuctivěji prosil, abyste mi napříště i s trokajem políbil šos.“

Bylo to šokující, ale bylo v tom na jedné straně tolik účty a na druhé tolik upřímnosti a smyslu pro humor, že jsem si rázem tyto důstojné muže zamiloval. Denně přicházeli s novými slovními hříčkami a když si spočtu počet dní od roku 1948, kdy jich většina bezdůvodně byla odvolána do žalářů, smekám před jejich duševní potencí.

Museli jsme si předplácet noviny. Tim jsme také projevovali svůj kladný vztah k socialistickému zřízení. Vždycky však, když se v republice nebo ve světě něco dělo, dostávali jsme noviny s několika denním zpožděním. V době takzvané karibské krize na podzim roku 1962 jsme nedostávali noviny vůbec, rozhlas nám nepouštěli a televizi jsme nesměli poslouchat. Přesto mužové církevní hierarchie bvli tak perfektně informováni o všem, že jsem začal řídit na vnuknutí Boží a na zázraky. Věděli, že Sověti mají na Kubě raketové základy a že to nejprve Chruščev zapře a pak v tichosti rakety vyveze. Teprve dlouho po propuštění z věznice jsem se dozvěděl, že tomu tak skutečně bylo.

Oni byli také jediní, kteří se nehavili nikdy v amnestii. Amnestie, to je zvláštní kapitola, k níž se vrátím. Ale církevní otcové o amnestii nikdy nemluvili. Přesto však s naprostou jistotou věděli, že půjdou na podzim roku 1963 všichni domů a arcibiskup Beran že si pojede na jaře následujícího roku do Říma pro kardinálský klobouk. Splnilo se to do puntíku.

S mnohými jsem se setkal v roce 1968, kdy jim byly vráceny úřady a hodnosti. Když jsem je potkával v jejich slavnostních oblecích, netroufal jsem si se k nim hlásit. Všichni do jednoho, s nimiž jsem přišel do styku, mě sami poznali a velice srdečně se ke mně hlásili. Netroufal jsem si to před nimi přiznat, ale jejich prostřednictvím jsem si vždycky v kritických chvílích citoval Karla Tomana:

„Jen v něco věřit.
v Boha, lidi, zem, v sebe a
v práci.
Bez víry těžko býti vítězem
a člověk ztrácí.“

Kromě dobrých lidí jsem se setkal i s řadou čitankových kriminálních typů. Když jsem pak s režisérem Jaroslavem Šiklem začal dělat v televizi seriál Kriminalistická laboratoř a později Kriminalistický archiv, Kriminalistické případy a Kriminalistické sondy, navštívil mě jednou doma jeden ze spoluvězňů a přišel se zeptat, jestli je pravda, že jsem se nechal zavřít na vlastní žádost, abych prý poznal prostředí kriminálů a kriminálních.

Nechtěl jsem mu kazit radost, a tak jsem ho při tom nechal. S těmi kriminálními živly to ovšem bylo složitější. Musel jsem s nimi chít nechtě sdílet společný prostor a dýchat společný vzduch plných čtyřia dvacet hodin denně. To se lidé poznají jako málokdy a málokde.

Přistihl jsem se velmi často, že mám na některého spoluvězně bezdůvodný vztek, který přecházel až k nenávisti. Učil jsem se o těchto vztazích a stavech, když jsem na fakultě poslouchal přednášky z psychologie. Jako klasický příklad se uváděla loď a námořníci. Myslím, že ve vězních je to o to složitější a horší, že vězňové jsou neustále udržováni v napětí a nervositě, jako když námořníci očekávají uragán nebo se mají srazit s ledovcem. Tato mezní situace trvá konstantně po celou dobu výkonu trestu, a proto člověk, který „v civilu“ je sobec, hulvát, násilník a společnosti nebezpečné individuum, ve vězení všechny tyto charakterové vady vystoupí záhy na venek a takový člověk kolem sebe utvoří atmosféru nenávisti a všeobecného podezírání.

Bránil jsem se tomu, ale znovu a znovu jsem těmto vztahům podléhal. Takže jsem si ověřil, že kriminál není vůbec dobrá škola pro člověka, který chce studovat kriminologii. Každý odsouzený trpí fixní ideou, že je nevinný a svou skutkovou podstatu vykládá tak, jako by on byl jediným vykonavatelem spravedlnosti. Jednou jsem se do krve pohádal s vrahem, který tvrdil, že vinen je ten dědek, kterého zavraždil, protože mu nechtěl ty peníze dát dobrovolně.

Tvrzení, že naše tehdejší kriminály byly útvary nápravného zařízení, je rovněž absurdní a nesmyslné, protože nejenže nikoho nenapravily, ale navíc zkazily charakter i těch lidí, kteří jednou, jedinkrát uklouzli na kluzké ploše zákona.

ŠTĚDRÝ VEČER

V padesátých letech se vydávaly ke každému výročí hesla. Bylo to důležité, protože obyčejný člověk nikdy nevěděl, které heslo ještě platí a které je překonané. Nejvíce hesel bylo vydáváno k Prvním hesel bylo vydáváno k Prvním máji a pracující museli pečlivě sledovat, komu se smí povolávat sláva a kdo se mezitím postavil do řad nepřátel. K tomu účelu byly zřízeny agitační dvojice, které měly dbát na náležitou výzdobu ulic a měly na starosti správné vylepení těch či oněch hesel.

Při kontrole heslovitosti v obvodě nakoukla jedna agitační dvojice také do kostela a užasla. Kolem chrámové lodi samá hesla jako „Chvalme Hospodina!“, „Blíž k Tobě, Bože, blíž!“, „Sláva na vý-

sostech Bohu!“. Agitační dvojice se tedy vypravila za farářem a se seznamem povolených doporučených hesel se jej jala přesvědčovat, že by měl výzdobu kostela aktualizovat. Aspoň prý z polovičky.

Po několika dnech přišla tatáž agitační dvojice na prověrku a užasla. Nad oltářem visel velký nápis – totiž přesněji řečeno první polovina byla původní a druhá přelepená papírem s novým slovem. Nad oltářem bylo napsáno:

„BOJTE SE BOHA – SOUDRUZI!“

Vůbec nevypadal jako kněz. Když jsem ho poprvé viděl v těch charakteristických vězeňských šatech, zděšených po německé armádě ustupující od Stalingradu, ti poval jsem ho na úředníka nějakého plánovacího oddělení. Byl velice mírný, precizní, vždycky uctivý a vždycky absolutně spolehlivý a přesný.

Pak jsem se dozvěděl, že je to farář odkudsi z východních Čech. Tam někde z toho kraje rebelů od Dobrušky nebo od Náchoda. Bylo mu něco přes čtyřicet, a když jsem si ho představoval na kazatelně, musím se přiznat, že by asi nepatřil k těm, jejichž kazání bych byl rád chodil poslouchat. Připadal mi dost nudný a na kněze a kazatele vůbec ne zanicený a plamenný.

Měl krásné dlouhé prsty a vždycky si pečlivě čistil nehty, i když práce, k níž byl nucen, nebyla ani dost málo čistotná. Sdíleli jsme až do onoho kritického Štědrého večera společnou celu a já byl velice rád, když jsem ho blíž poznal, že je v tom nehostinném koncentračnickém kamrlíku právě tento muž, protože jsem si připadal nějak bezpečnější. Já sám jsem bezvěrec, pohan. Myslím, že se sám šidím o něco nádherného. O něco, nač neplati hrubá síla a s čím nehne ani dvacet bachařů, vybrojených korekcemi.

Ríkal mi vždycky s nepodlézavou úctou „pane Škutino“ a já mu nejprve říkal „Důstojný pane“. Pak mi to zakázali a pohrozili korekcí. Uslyši-li prý ještě jednou, že budu kteréhokoli vězně titulovat – a zvlášť „ty pámbičkáře“, pak že se mnou zatočí. V kterosi italské knize jsem četl, jak vesničané říkali svému knězi „pater“. Vyslovovali to krátce „pater“ a mně se to líbilo. Říkal jsem mu proto Pater. Samozřejmě jsem se ho nejprve dovolil a on s laskavým a úžasné přívětivým úsměvem souhlasil. Nevím, jestli už je nyní zas u svých oveček anebo má zákaz výkonu kněžského povolání, ale pro mne zůstane Pater.

A nejvic jsem ho poznal onoho Štědrého dne. Vánoce v kriminále je snad to nejmútnější období, jaké člověka může zastihnout. Každý vězeň se koi naději, že ho na vánoce pustí domů. Ze přijde mimořádná amnestie nebo co.

Přesně to nikdo neumi definovat, ale co kriminály stojí, vždycky před vánoce se vězňové všech režimů a kategorií koi naději, že na vánoce už tam nebudou.

Blížíci se vánoce na mne působily obzvláště depresivně. Byly to mé první vánoce v kriminále.

Bylo to shodou okolností prvé vánoce mé dcery. Jediné dcery, kterou jsem měl a vždycky jsem se těšil, že až budu mít rodinu, že hned ty první vánoce s potomkem musí být tak krásné a tak důstojné, abychom si je já i má rodina navždycky mohli připomínat.

Lucie se narodila, a když ještě byla tak malilinká, že se spíš podobala staženému králíku než malému člověku, sebrali mě a od té doby jsem ji neviděl. Bál jsem se, že právě na Štědrý večer na mne padne spleen a deprese, protože si uvědomím, že tento první Štědrý večer mé dcery už bude neopakovatelný.

Směli jsme psát jednou týdně, a to ještě pouze tehdy, když jsme se spořádaně a slušně chovali. O tom však, co je spořádaně a slušné chování, rozhodovali naši velitelé a nadřízení, takže to byla názorná ukázka relativity. Bylo to tak jako u nás doma v rodině, kdy má žena ne nechává rozhodovat o všech velkých a důležitých věcech a sama rozhoduje o drobnostech, leč o tom, co je důležité a co je drobnost, rozhoduje ona sama.

Zkušeni muklové nás novice už od počátku prosince připravovali na vánoční svátky. Psychicky. Za zkušené mukly nepokládám chole-rika cikánské národnosti, trestaného už čtyřiapadesátkrát, s nímž jsem sdílel společnou celu. Jeho představy o vánocích v kriminále se lišily od představ politických vězňů, z nichž někteří se připravovali už na své čtrnácté vánoce ve vězení. Někteří dokonce na dvacáté, připočteme-li k čtrnácti létům socialistické zákonnosti ještě šest roků nacistických koncentračních táborů.

Zkušeni muklové tedy už začátkem prosince vybízeli, abychom napsali hned domů. Oblíbeným žertíkem správy zařízení prý bývá, že těsně před vánočními svátky některým politickým vězňům z těch či oněch příčin zarazí korespondenci a rodina pak nedostane ani řádeček. Je proto dobře napsat své vánoční přání hned počátkem prosince, kdy cynismus velitelů ještě nedostupuje vánoční intenzity.

Další užitečnou radou bylo, aby se pokud možno věs utratilo kapesné. Každý vězeň totiž ze svého výdělku dostával určitou nepatrnou částku jako kapesné, za které si mohl koupit cigarety, silnější kuřáci samozřejmě jen tabák značky Taras Bulba a papírky, případně marmeládu na chléb a podobná přilepšení k vězeňské stravě. Většinu vydělaných peněz totiž zabavovala správa nápravného zařízení na ubytování a stravné. Jeden přední český ekonom – také spoluvězeň – spočítal, že za ty peníze by člověk docela slušně bydlel v pražském hotelu Alcron a ještě by si dvakrát týdně mohl dovolit menší flám v přepychovém baru. Chápalí jsme ovšem, že za své peníze nemůžeme vyžadovat kalorné jen pro sebe, ale že z toho také musíme přispívat na aparát Státní bezpečnosti a podstatnou mírou přispívat na kalorné našich ochránců. Kde jinak by stát na jejich nadměrné mzdy bral peníze...?

Nakoupit si dlouho před vánoce se skutečně ukázalo jako moudrá a prozíravá rada. Poslední týden před vánoce si se totiž – jako prý obvykle – ukázalo, že nic není. Bohužel jsem si pak při propuštění z věznice v krámku nezjistil, jestli skutečně nic nebylo, anebo jestli to byl také jeden z výchovných prvků našich nápravců.

Mimochoodem, nakupování byla také zvláštní kapitola. Zvlášť pro ten účel určený vězeň vybral od spoluvězňů příslušný počet vězeňských peněz – nebo bonů, chcete-li. V prostorách věznice neplatily československé koruny, nýbrž jakési poukázky, které zas neplatily nikde jinde. Onen výše citovaný ekonom to zdůvodňoval obavou před prozrazením nestability československé měny.

Určený vězeň vybral potřebné poukázky a zapsal do sešitu počet baličků exkluzivního tabáku značky Taras Bulba – což činilo obvykle šedesát až sedmdesát procent požadovaného tovaru. Pak připsal další předměty, jako třeba dopisní papíry, známky, marmeládu, baliček čaje (káva je nebezpečná droga, byla přísně zakázána!), křem na boty, pastu na zuby a podobné galanterní zboží.

Vzpomínám si, že při jednom z prvních nákupů jsem si objednal sešit s tužkou. Bylo mi to škrtuto, protože jsem měl v rozsudku zákaz kulturní činnosti a hděli bachaři si logicky vydedukovali, že sešit a tužka mohou používat pouze k provozování kulturní činnosti, a proto jsem si k psaní dopisů domů musel vypůjčovat psací náčiní od spoluvězňů, jimž jsem jako protislužbu dával tabák, byv sám nekuřákem.

Na vánoce se ponejvíce kupoval tabák a pro přilepšení krabička cigaret. A taky čaj. Byla totiž naděje, že aspoň na Štědrý den a na svátky přidá správa nápravného zařízení lopatku uhlí navíc, takže bude možno na kamínkách uvařit hrníček čaje. Doopravdický čaj proti tak řečenému „vývaru z onuci po popravených“, který byl ve vězních podáván na střídačku s „kávou“, doopravdický čaj byla jediná tekutina, která se dala bez odporu pít.

Podívoval jsem se, když jsem v jednom z prvních nákupů si Pater objednal dvacet čtvrtek na kreslení a sadu pastelek. Bachař, určený k cenzuře nákupů se naštěstí nepodívoval, a tak jsem byl svědkem, jak Pater s nadšením malého dítěte přijal tuto vzácnost a hned ji pečlivě uklidil pod slamník, aby mu ji některý spoluvězeň nepoužil k podpálení nebo oživení ohně.

A pak nastala ta velika, velikanánská slavnost přípravy vánoc. Ani jako dítě jsem nezažil takovou sváteční nervózitu, jako ve společnosti Patera. Zfandil všechny spoluvězné – dokonce i ty, kteří neměli v sobě špetičku citu. Lidé se těšili. Upnuli se k čemusi konkrétnímu.

Pater maloval jesličky a i když neuměl, přece jen naivně půvabné figurky Betléma, a my ostatní jsme mu pomáhali figurky vyřezávat žiletkami a ukrývat znovu pod slamník. Současně jsme nacvičovali pásmo českých koled, jakýsi Český Betlém, jimž jsme si chtěli zpříjemnit Štědrý večer.

Vzpomínám na toto předvánoční období v kriminále jako na něco, co se zdálo být přišerně depresivní, ale nakonec díky Paterově iniciativě a nápadu se stalo obdobím, které jsem překonal mnohem snadněji než období jiná. Zrovna nedávno se mě kdosi ptal, co si myslím o pošetilem nápadu uspořádat v Praze v roce 1980 olympijské hry. Okamžitě se mi vybavil Pater. Ano. Možná, že to je pošetilý nápad. Nyní, kdy jsme ve svizelné situaci, je to možná pošetilý nápad. Ale je to velice potřebné, zabývat se reálné myšlenkou na uspořádání olympijských her v Praze. Lidé se potřebují k něčemu upnout, na něco se připravovat, na něco se těšit a mít jasný a konkrétní cíl.

Naše vláda nemůže zaručit perspektivy pro tento či pro příští rok. Ale může navodit atmosféru roku 1980 a dát lidem před oči jasný cíl. Totéž udělal Pater a já jsem mu za to velice vděčen.

I když to pak dopadlo všechno docela jinak. Kolem šesté hodiny byl nástup před baráky. Zbyly nás tam dvě třetiny vězňů z našeho baráku. Ta jedna třetina dostala dovolenku.

Nastoupili jsme, byli jsme odškrtnutí, a protože měl službu bachař, s kterým byla řeč, dovolil nám do každé cely přinést kbelík uhlí navíc. Pak nám popřál klidné vánoce a zamkl za námi mříže baráku. Ve všech třech celách bylo zatopeno a na všech třech kamínkách se vařil pravý čaj. Služba přivezla večeři. Pamatuji se, že byly velké řízky a bramborový salát. V tom salátu bylo moc cibule, a protože jsem měl nějaké potíže se žaludkem, nojedi jsem ani smažený řízek, ani salát. Nicméně mi bylo relativně dobře a divil jsem se, jak i ti vyložení kriminálníci jsou změkli a jak se od nás, politických, nedistancují. Zasedli jsme ke stolu.

A pak začala ta věc s jesličkami a se zpívaným Betlémem. Pater postavil jesličky na stůl, všichni jsme si nalili čaj a Pater se začal modlit. Bylo to velice dojemné a příznám se, že jsem litoval, že nejsem věřící. Z Patera přímo vyzařovala úžasná duševní síla a víra, tak čistá a tak nakažlivá, že by si nikdo netroufal tento náboženský akt porušit, nebo dokonce zesměšnit.

Náhle zarachotily klíče u mříží a dovnitř se vřítilo šest příslušníků se psem a bez jakékoli výsrahly začali obracet celu naruby. Patera postavili čelem ke zdi, sebrali se stolu jesličky, necitelně je zmuchlali, že i dvaapadesátkrát trestaný cikán protestoval, a po demolici všech lůžek odvedli Patera do korekce. Už jsem ho od toho večera nespatřil. Nikdy se už na oddělení nevrátil.

Možná, že kdybych ho dnes spatřil někde na kazatelně, že bych ho nepoznal. Určitě jsem si ho zidealizoval. Ale provždycky mně zůstane období přípravy vánoc spojené s ním. Pater mě naučil těšit se i na dny, jichž se bojíme, a naučil mě pokoře a účtě.

(pokračování příště)